IZDANJA
HRVATSKOG DRŽAVNOG MUZEJA U BANJOJ LUCI
SVEZAK 1.

MUHAMED GARČEVIĆ

ZAPISI I HAMAJLIJE

Zapisi

I. DIO

HRVATSKA DRŽAVNA TISKARA ZAGREB
1 9 4 2.
PODRUŽNICA SARAJEVO

Muhamed Garčević (rođen oko 1893., umro nakon 1951.)

Muhamed Garčević (rođen oko 1893., umro nakon 1951.) ostavio je malo podataka o svom životu. Rođeni oko 1893. godine u Bijeljini na sjeveroistoku Bosne, njegovi roditelji emigrirali su 1905. godine u Adapazar (blizu Izmita, jugoistočno od Istanbula), a zatim su se vratili u Bosnu 1925. godine nakon reformi. Kemal Atatürk.
Muhamed Garčević boravio je u Banja Luci 1942. godine, gdje je uz pomoć dr. Stanka Sielskog objavio dvije knjige.
Objavljeni 1942. godine, Zapisi i hamajlije Muhameda Garčevića započinju predgovorom (str. III-VII), zatim uvodom („Uvod", str. 1-22). Potonji se bavi općenitim razmatranjima o vjerovanjima koja se odnose na moći predmeta, o amuletima i talismanima, a posebice o uvjetima zapisa, hamajlija i talismana, gubitku znanosti o zapisima, načinu izrade amuleta, ritual istihara i znanje potrebno za tvrđenje da se dostojno pripreme zapisi.
Prvo poglavlje, naslovljeno "Pobožnost i vjerska pouka pripravnika talismana" ("Pobožnost i vjerska naobrazba spravljača zapisa", str. 23-45), bavi se džinima, zlim okom, šafrom, znanošću o slovima i čarobni kvadrati. Sadrži i opis daira rituala koji se koristi za pozivanje džina, kao i mnoge molitve. Drugo poglavlje, pod naslovom „Znanje arapskog jezika i pisma" („Poznavanje arapskog jezika i pisma", str. 45-60), predstavlja i uspoređuje brojne abecede, neke autentične, a neke specifične za arapsku ezoteričnu tradiciju. . Ovi potonji "okultni" abecedi ponavljaju se u raspravama o magiji i slovili su da se koriste za skrivanje magičnog znanja od šire javnosti. Konačno, knjiga završava kratkim sažetkom na njemačkom jeziku (str. 61-62) i sadržajem (str. 63).
Muhamed Garčević je nadalje napisao kratki članak u kojem je opisana talismanska košulja s akribijem. To bi pripadalo Husein-kapetanu Gradaščeviću (1802-1834), također nadimku "Bosanski zmaj" (Zmaj od Bosne) kad je ovaj kapetan preuzeo vodstvo u pobuni bosanskih feudalaca protiv administrativnih i vojnih reformi osmanskog sultana. Mahmud II 1931. Unatoč ranom uspjehu, ipak je porazen ispred Sarajeva 1832. Našavši utočište u Austriji, amnestiran je i otišao u Beograd odakle je prebačen u Carigrad gdje je iznenada umro.
(Google Prevodilac)

SADRŽAJ PRVOG DIELA:

Strana

Predgovor III

Uvod 1

Prvo poglavlje:

Pobožnost i vjerska naobrazba spravljača zapisa 23

Drugo poglavlje:

Poznavanje arapskog jezika i pisma 45

Naredna poglavlja sliedit će u drugom dielu.

PREDGOVOR

Ovim prvim svezkom svojih izdanja započinje Hrvatski državni muzej u Banjoj Luci objelodanjivati radove osoblja muzeja i suradnika izvan muzeja.

Svrha je tim izdanjima opisati i razjasniti razne strane uljudbe Bosne i to naročito zapadnog njenog diela, koje je područje posebno povjereno brizi ovoga muzeja.

Bosna, zatvorena suvremenim uplivima zapada, a protivna i novotarijama, koje su dolazile s iztoka, ako nisu bile u skladu s drevnim bosanskim predajama, živjela je do pred par desetljeća još posve sredovječnim životom. U njoj su se održale neke stare predaje gotovo onakve, kakve su primljene u 16. stoljeću, u doba najvećeg cvata islama, ili čak još mnogo starije, koje su od pamtivieka postojale u našem narodu. Zato je moguće upravo u Bosni bolje nego igdje drugdje u Hrvatskoj upoznati drevnu nauku o zapisima i hamajlijama.

Uljudba islama tako je prožela Hrvate Bosne, da je potrebno njenom proučavanju posvetiti veliku pažnju. Zato je ovaj prvi svezak muzejskih izdanja posvećen vrlo zanimljivoj grani muslimanske uljudbe, koja je neobično razširena u našem narodu, ali je do sada bila u svojoj srži gotovo sasvim nepoznata.

Ulazeći u tajne te nauke, kako nam ih pisac odkriva, postaju nam jasnije i mnoge druge strane muslimanske uljudbe, koja je unatoč svoje razumnosti i te kako prožeta tajanstvenošću i mistikom kod pravih vjernika.

Mnogi su već pisci posabrali neke podatke o zapisima i hamajlijama u Bosni, no ti prikupljači pribilježili su redovno samo predaje i priče te izjave neupućenih o tim stvarima, ili bi opet sakupljači sami opisali izgled tih predmeta ograničujući se na njihova vanjska obilježja, a riedko ulazeći u suštinu njihova sastava.

Postoji toliko obilje zapisa, hamajlija i talismana u ovim krajevima, i tako su mnoge raznovrstne priče, predaje i doživljaji u vezi s njima, da je ta grana narodoznanstva tako reći neizcrpiva, poput narodnih priča, pjesama i sličnog blaga.

Suvremeno liečničtvo međutim nije ni najmanje oduševljeno tako romantičnim stanjem naše uljudbe, pa nastoji po mogućnosti podpuno suzbiti sve neznanstvene načine liečenja, jer ti narodni liekovi, ako i mogu u kojem slučaju zaista pomoći, većinom nisu koristni, često su i vrlo štetni, a u najmanju ruku odvraćaju bolestnika da ne potraži na vrieme liečničku pomoć, i time prouzrokuju pogoršanje ili proširenje bolesti[1]).

Upravo zbog toga, što je narodnim načinima liečenja naviešten rat do iztriebljenja, potrebno je za poviest hrvatske uljudbe skupiti sada u posljednji čas što više podataka o tim prastarim predajama.

Osim toga i krščanska i muslimanska vjera u novije vrieme u skladu s napredkom znanosti nè preporučuju zapise, već ih jedino dopuštaju u onim slučajevima, kad zapisi mogu

[1]) Sa medicinskog gledišta može se zaista očekivati djelovanje zapisa u pojedinim slučajevima živčano-duševnih bolesti (psychoneurosama), jer kod tih oboljenja pomaže spasonosna sila vjerovanja. Dok spravljač zapisa vidi djelovanje u Božjoj moći, koja djeluje putem izpravno izrađenog zapisa i vjerovanja u taj zapis (jer bez vjere u zapis nema djelovanja), medicinska nauka prepuštajući u načelu svećenicima tumačenje o nadnaravnim silama, stoji na stanovištu da se uspjeh zapisa sastoji upravo u tom drugom dielu, t. j. u vjerovanju bolestnika u djelovanje zapisa, u Božju moć i u ličnu moć i znanje spravljača zapisa, jer i neizpravno sastavljeni i podpuno bezsmisleni zapisi pa i oni, koji su izrađeni od sviestnih varalica, djeluju povoljno na duševnog bolestnika, ako taj vjeruje u moć djelovanja zapisa i njihovog spravljača. I u medicini liečnik često obavi kod nekog bolestnika nešto posve bezznačajno pa i krivo, a ipak sliedi često puta iznenadno ozdravljenje. To se događa i kod kroničnih bolesti. Ove se pojave ne mogu uviek lako protumačiti, ali je sigurno, da je očinski savjet i dobar nastup prema bolestniku mnogo puta više vriedan nego razni recepti.

Za ove podatke kao i za druge upute i pomoć kod uredivanja ovog izdanja dugujem veliku zahvalnost dru Stanku Sielskom, predstojniku Zavoda za suzbijanje endemijskog sifilisa u Bosni i Hercegovini. Dr. Sielski i sam je napisao do danąs kod nas najpodpunije djelo o hamajlijama (Etnografska iztraživanja i građa, III, Zagreb, 1941.), a u Vjestniku svog zavoda izdao je još neke podatke s time u vezi (1942., br. 1., str. 8., Nešto o narodnoj medicini i hamajlijama; 1942., br. 2., str. 1. i ss. te br. 3., str. 19. i ss.: O narodnom liečenju i jednoj ljekaruši iz Bosanske Hrvatske; 1942., br. 2., str. 15.: Dr. M. Sch., O zapisima.).

poslužiti kao sredstvo za održavanje ili pojačanje vjere kod onih, koji ih sami traže, i to ako im ti zapisi ne bi bili na štetu, kako je gore rečeno.

Ima u narodu vrlo mnogo spravljača zapisa, koji su obične varalice i ne smatraju svoj posao uobće nečim ozbiljnim, nego samo sredstvom da od lakovjernog puka izvuku novaca.

Drugi opet pobožno shvaćaju svoj posao spravljanja zapisa i smatraju se u neku ruku posrednicima, putem kojih milost Božja vrši svoje blagotvorno djelovanje. No velika većina tih spravljača zapisa ni sama ne zna protumačiti sastav ni smisao zapisa, koje izrađuju, nego ih naprosto prepisuju iz kakvih knjiga, jer su po predaji ti zapisi povoljno djelovali, pa vjeruju, da će s pomoću Božjom opet koristiti.

Na iztoku se je razvila već u pradavna doba čitava nauka o zapisima i hamajlijama, te postoje o tome brojne knjige, no veoma su riedki danas oni, koji su u to upućeni.

One hodže, koji se pobožno i s poznavanjem svoje struke bave pisanjem zapisa, spadaju u red mističnih liečnika. Ti su ljudi, potaknuti svojom dubokom vjerom u svemogućnost

---

Od starijih djela osobito je zanimljiv i izcrpan članak dra Leopolda Glücka, Hamajlije i zapisi u narodnjem liekarstvu Bosne i Hercegovine, objelodanjen u Glasniku zem. muzeja u Sarajevu. II, str. 45. i ss., a na njemačkom jeziku pod naslovom Skizzen aus der Volksmedicin und dem medicinischen Aberglauben in Bosnien und der Hercegovina, u Wissenschaftliche Mitteilungen, sv. II., str. 392. i ss. Po sudu g. Muhameda Garčevića najveći dio u tom članku iznesenih podataka je podpuno izpravan, a od znatnijih stvari valja upozoriti na preračunavanje po malom i velikom ebdžedu, koje je pogrješno iznešeno.

U vezi sa zapisima i hamajlijama važni su također podatci, koje su sabrali dr. Ćiro Truhelka (Liječništvo po narodnoj predaji bosanskoj i po jednom starom rukopisu. Glasnik zem. muz., I., 4., 95., Wiss. Mitt., II., 378.—381.), Muhamed Fejzi-beg Kulenović (Nešto o narodnom praznovjerju i liečenju u Muhamedovaca u Bosni i Hercegovini, Glasnik zem. muz., X., 503., osobito 520.—521., a u Wiss. Mitt., VII., 339.) i Toma Bratić (Pabirci iz narodne medicine u Hercegovini, Glasnik zem. muz., XV., 153.). O narodnoj medicini u Bosni pisao je Anđeo Nuić u Zborniku za narodni život i običaje, knj. XXI., str. 116.—128., a o narodnoj medicini u Varešu Mijo Žulić u Zborniku XI., str. 218.—275.

S liečničkog stanovišta a i kao dragocjeni prilozi poviesti narodnog liečenja osobito su zanimljivi članci dra Luje Thallera, O fundamentalnoj razlici mistične i psihičke metode liečenja (Liječnički vjesnik, Zagreb, rujan 1938., god. LX., br. 9., str. 586.—587.), dra Vladimira Bazale, Svećenici kao liječnici (isti broj Liječ. vjesnika, str. 552.—558.) te knjige dra Luje Thallera, Povijest medicine Hrvatske i Slavonije od g. 1770.—1850., Zagreb, 1927., i dra Vladimira Bazale, Samozvani liječnici, Zagreb, 1936.

Božju, pobožnim marom nastojali prodrieti u tajne davnih naučavanja o čudesnim svojstvima nekih stvari, o djelovanju nekih čina i o raznim drugim pojavama u zemaljskom svietu i u svemiru. Oni zaista vjeruju, da osim ovoga vidljivoga svieta postoji i sviet duhova i raznih zlih i dobrih nevidljivih bića, koja mogu čovjeku naškoditi ili mu s pomoću Božjom koristiti. Uvjereni su da radeći po propisima svoje nauke, a koristeći se prema potrebi i djelovanjem tih nevidljivih bića, mogu očekivati s pomoću Božjom povoljno djelovanje.

Pisac ove knjige upućuje nas u nauku o zapisima onako, kako je shvaćaju njeni uvjereni sljedbenici. Upoznajemo izrađivanje zapisa i hamajlija sa sasvim nove, većinom još nepoznate strane. Saznajemo razloge, koji navode hodžu, da postupi u nekom slučaju ovako, u drugom drugčije. Upućeni od stručnjaka u tim stvarima gledati ćemo sasvim drugim shvaćanjem one neobične kamene ploče sa zapisima u vefku razpoređenih Božjih imena, što štite staru tvrđavu Hutovo od svakojakih zala. Moći ćemo u duhu doživjeti ono doba, kada je Hadži-beg Rizvanbegović u tom drevnom gradu proučavao zviezdoznanstvo, proricao budućnost po kretanju planeta i davao bolestnicima čudesne liekove[2]).

Upoznavši načela i suštinu nauke o zapisima biti će nam često lakše dokučiti smisao i izvor nekom inače nerazjašnjivom zapisu ili kakvoj hamajliji, što su nastali u našem narodu pod utjecajem tih iztočnjačkih naučanja, ali od priprostog, neukog svieta površno ili pogrješno oponašani.

Kako su iztakli mnogi proučavatelji Bosne, u ovom su se kraju neobično izpreplele narodne predaje starosjedilaca sa onima, koje su došle sa osvajačima sa iztoka, tako da su jedni i drugi, starosjedioci i osvajači, poprimili međusobno mnoge pojedinosti, koje ne poznaju u svojoj uljudbi drugi pripadnici istih ili srodnih naroda, koji su živjeli izvan ovoga kraja.

---

[2]) O mističnom astrologu i liečniku Hadži-begu Rizvanbegoviću u Hutovu te o vefkovima na njegovoj tvrđavi iz g. 1796.—1807. donosi vrlo zanimljive podatke K. Hörmann (Hadži-begova kula u Hutovu. Glasnik zem. muz., II., 165. i 268., a na njemačkom jeziku pod naslovom Die Kula des Hadži-beg in Hutovo u Wissenschaftliche Mitteilungen, II., 304. i ss.). Po sudu g. Muhameda Garčevića spomenuti vefkovi nisu izpravni, t. j. nisu načinjeni po propisima za spravljanje vefkova.

Objelodanjujući muslimanska naučanja o zapisima i hamajlijama, pridonieti će ovo djelo bez sumnje i boljem poznavanju jednakih ili sličnih običaja u kršćanskom dielu hrvatskoga naroda.

Sa željom da hrvatska znanost bude što više na korist svom narodu, da mu obogati i razum i dušu, te da doprinese uzajamnom upoznavanju Hrvata sviju vjeroizpoviesti, neka blagoslov Svevišnjega prati naš rad.

Najljepše zahvaljujem Hadži Hafiz Mustafa ef. Nurkiću, banjalučkom muftiji u m., što mi je pregledao ovaj rukopis i pomagao me svojim savjetom.

Jednako se zahvaljujem g. dru Ivanu Bachu, tada upravitelju muzeja, što se je kao urednik ovog izdanja brinuo, da djelu dade što prikladniji oblik. Također se zahvaljujem gg. dru Sielskom, upravitelju zavoda za suzbijanje endemijskog sifilisa u Banjoj Luci, te kolegi-suradniku prof. M. V. Ilovači na pojedinim savjetima.

Pisac.

UVOD

Kad su Turci tokom 15. i 16. stoljeća osvojili Bosnu i druge hrvatske krajeve, donieli su ovamo osim ostalih dobara islamske uljudbe i posebnu nauku o zapisima i hamajlijama, koja se je ovdje veoma razširila. Još i danas ima tu mnogo ljudi, koji se njome služe, a budući da na hrvatskom jeziku ne postoji ni jedna knjiga, koja bi barem donekle prikazivala ovu nauku, želio sam već dugo vremena sastaviti knjigu, što bi mogla poslužiti svima onima, koji se zanimaju za ta pitanja.

Razvoj vjerovanja u predmete, koji imadu tajanstvene moći[1])

Vjerovanje u tajanstvenu moć tilsima i hamajlija (talismana i amuleta) nastalo je negdje u pradavno doba ljudske poviesti. Donekle se može naslutiti, kako je ono postalo i kako se je razvijalo, ako se promotri vjerovanja današnjih najpriprostijih naroda i onih naprednijih pa sve do najkulturnijih predstavnika današnjice, od kojih mnogi u nekom obliku još uviek također vjeruju u tajanstvenu moć nekih predmeta.

Mnogi divljaci stavljaju na sebe dielove raznih životinja: krzno, zube, pandže ili perje, a također i razne predmete, što su nekoć pripadali kakvom čovjeku, koji je imao neke naročite sposobnosti, pa oni, koji to nose, vjeruju da su time na neki način prenieli na sebe i onu duhovnu ili životinjsku snagu, što se je nekoć očitovala u bićima, koja su prije posjedovala ta obilježja.

[1]) Vidi o tome razpravu Dra Wolfganga Born-a iz Beča »Fetisch, Amulett und Talisman« u Ciba Zeitschrift, Basel, Juli 1937., 4. Jahrg., № 47., str. 1610 do 1638.

Zanimljivu gradu o tome donosi također djelo Elisabeth Villiers »Talismane und Amulette«, München, Drei Masken Verlag, 1924.

Primitivni čovjek imade vrlo živu maštu i kroz to pridaje veliku moć i djelotvornost nekoj svojoj misli ili želji, pa vjeruje da može time što izgovara rieči, kojima opisuje neki događaj, ili prikazuje na neki drugi način: pokretima ili kakvom predstavom neko zbivanje, djelovati na to, da se to doista i zbude.

Osim toga već priprosti čovjek došao je do uvjerenja, da postoji i neki duhovni sviet zavisan ili nezavisan od tvarnoga svieta. Do toga je došao vjerojatno time, što je zapazio, da se u snu, kako se čini, duša odvaja od tiela i svašta doživljuje neovisno od njega.

Odatle je čovjek valjda došao do vjerovanja, da i ostalo što postoji, što živi ili što ima neka posebna svojstva, mora imati svoju dušu, dapače da valjda postoje i neki nevidljivi duhovi, što mogu bez ikakva vidljiva uzroka nanieti bol ili bolest (ako je čovjeka od propuha zaboljela glava ili ako je od kakve pošasti bez udarca i bez rane netko obolio ili umro).

Na neki način došao je također čovjek do vjere, da se duhovna snaga može prenositi, možda zbog toga, što je doživio kako rieči što izlaze iz usta nekog hrabrog ili mudrog čovjeka, kad dolaze do sviesti drugog malodušnika ili nedosjetljivca, izpunjaju njegovu dušu hrabrošću ili mudrošću, kao da je dio duše onoga drugoga prešao na njega.

Razvojem čovječanstva počelo se je u neko doba poštivati kao čarobnjake one ljude, koji bi znali dati pomoći ili lieka u bilo kojoj stvari. Takvih čarobnjaka i danas imade, naročito kod Crnaca u nekim krajevima Afrike, a i drugdje.

Predmetima, što posjeduju neke tajanstvene moći po vjerovanju priprostih naroda, dali su Evropejci naziv fetiš, od portugalske rieči feitiço (rukom izrađen). Sami urođenici nazivaju takve predmete jednostavno liekom. Ima takvih liekova dvie vrsti. Jedni su od prirode, sami od sebe, snabdjeveni nekim neobičnim, tajanstvenim svojstvima, a drugima daje posebne moći tek čarobnjak svojim čaranjem, na primjer često tako, da načini od nekih biljnih i životinjskih tvari ljepivu masu, kojom premazuje razne predmete: prstenje, uzice, lišće, perje i dr. ili opet trpa tu masu u posude izrađene u obliku čovjeka ili životinje. Ima liekova za sve potrebe: za bolest, za strah, za ljubav i t. d. i to najneobičnijih oblika i sastava, kojima je uzroke i smisle često vrlo težko odgonetnuti.

Fetiš je prema tome čarobni predmet, snabdjeven nekom moći, koja može prema želji vlastnika biti upravljena u nekom određenom smjeru.

Hamajlijom bi se mogla nazvati neka razvijenija, određenija vrst takvih čarobnih predmeta, kojoj je oblik uvjetovan raznim uzrocima.

Tako na pr. postoji vjerovanje, da imade ljudi zlog pogleda, koji samim pogledom svojim mogu naškoditi nekome. Protiv toga načinjene su hamajlije u obliku očiju, jer se vjeruje, da se tajanstvene moći mogu samo sličnim sredstvima suzbiti.

Imade i neobičnijih, jačih sredstava. Tako na pr. hamajlije u obliku spolovila mogu svojom pojavom također odbojno djelovati na škodljive moći. Umjesto spolovila može se prikazati šaku, kojoj je palac protisnut između sliedeća dva prsta u obliku tzv. fige, što zapravo označuje spolno spajanje, također neobični, tajanstveni događaj, koji snagom svog djelovanja može suzbiti zle duhove.

U prirodi ima raznih stvari, koje često imadu neobična obilježja, pa dovode čovjeka na pomisao, da moraju biti u vezi s onim, na što naliče. Tako se je na pr. razvilo vjerovanje, da šparga radi svojih kao vlas tankih listova mora biti dobra za liek protiv bolesti kose. Čvrsti, zdravi životinjski zubi mogu se nositi kao hamajlija protiv zubobolje.

Kad su ljudi promatrajući nebeska tiela spoznali zakonitosti njihovih kretanja i stvorili znanost o zviezdama, zvjezdoznanstvo, zaključili su, da i ostalo, što postoji u svietu, mora biti u nekoj uzkoj vezi sa samim tim nebeskim tielima.

Prema boji nebeskih tiela odnosno zviezda zaključilo se je, da neke boje ili srodni predmeti moraju biti s njima u vezi. Na pr. zlatna boja sa suncem, srebrena sa mjesecom, crvena sa Marsom i sl., a jednako se je raznim zaključcima pridalo pojedinim nebeskim tielima razne osebine, razna svojstva i tajanstvene moći. Tako je bilo u starom Egiptu i u Mezopotamiji, pa kasnije u Grčkoj, Rimu, Arabiji i drugdje.

Time se je nauka o čarobnim predmetima sve više zamršavala, a uz to su se razvojem vjera još više pomnogostručila razna vjerovanja u tajanstvene Božanske moći.

Po naučavanjima stare židovske Kaballe imadu imena Božja kao i imena Njegovih anđela tajanstveno, čarobno djelovanje već svojom prirođenom Božanskom moći. Prema tome su ljudi došli do uvjerenja, da i pojedina slova i glasovi također moraju imati posebne tajanstvene moći.

Razni Božanski sustavi razvili su vjerovanja u Sveto Trojstvo ili u Svetu Dvanaestoricu ili Svetu Sedmoricu i t. d., pa su i ti brojevi dobili neko osebujno čarobno značenje.

Prerazni uzroci djelovali su na razvoj vjerovanja u tajanstvene snage i moći nekih pojava u svietu, pa su te moći ljudi nastojali izkoristiti, vjerujući u njihovu posebnu djelotvornost.

Tako se je naročito razvilo vjerovanje u svojstva nekih kamena, dragulja ili poludragulja, koji su svojom bojom, oblikom, šarama ili kakvim drugim osebinama ukazivali na vezu sa kakvim nebeskim tielom ili kakvom drugom pojavom u svietu, te bi ih zbog toga ljudi upotriebili kao liek ili kao kakvo čarobno sredstvo druge vrsti. Da se tom kamenju pojača moć, trebalo je urezati u njih znakove zviezda ili opet imena Božja ili andeoska, brojeve ili slova, odnosno kakve druge čarobne oznake, a bilo je dakako važno i vrieme, kada se je taj čin čaranja odnosno posvećivanja nekoj svrsi izvodio, jer je svaki kamen u vezi sa nekom zviezdom, pa prema tome imade određeno vrieme, kada njegova zviezda vlada na nebeskom svodu, da se i djelovanje odnosnog kamena podpuno ostvari.

Kršćanstvo, a i druge vjere, također su doprinieле neke pojedinosti vjerovanju u hamajlije odnosno u zapise.

Kršćanski znakovi blagoslovljeni od svećenika dobivaju tajanstvenu snagu i mogu prerazno djelovati. Tzv. škapulari, snabdjeveni znakovima križa ili slikama svetaca i raznim zapisima te drugim sredstvima, mogu djelovati protiv bolesti i nesreća, ili na primjer olakšati trudnim ženama rađanje, kao oni iz Beurona.

Medaljice od voska, koji se uzimlje od uskrsnih svieća rimskih crkava, dobivaju utisnut lik Jaganjca Božjeg, koji oduzimlje griehe svieta, pa mogu blagoslovom svećenikovim i pomoću Božjom djelovati kao zaštita od raznih bolesti i nedaća.

Crkveno dozvoljene oblike i upotrebe hamajlija i zapisa narod često mieša sa raznim čarobnim vjerovanjima iz pradavnih vremena ljudskog razvitka, pa je tu gotovo nemoguće odrediti neke granice dopuštenih i nedopuštenih vjerovanja i čina.

Uvjerljiva moć Božanskih izreka imade često silno i neslućeno djelovanje, a i razne stvari u rudnom, biljnom i životinjskom svietu imadu zaista neobičnih osebujnih svojstava, koja mogu pobožnog čovjeka izpuniti sviešću o veličini i svemoći Božanstva, pa i ponukati ga, da upotriebi ta svojstva za razne svrhe, često plemenite i koristne, a može biti, što je svakako vjerski nedopustivo, i za sebične ciljeve, koji su na štetu drugome.

Zapisi i hamajlije u islamskom svietu

Slično, kao na zapadu, odigrao se je i na iztoku razvoj vjerovanja u tajanstvene moći nekih predmeta, znakova, zviezda, svetih izreka i t. d. prema naročitim okolnostima, u kojima su živjeli tamošnji vjernici.

Za islamski sviet osobito je značenje imao dakako Kur-an, Božji govor, koji je neposredno predan Božjem poslaniku Muhamedu. Mudrost i ljepota, što su se očitovali u izrekama Kur-ana, posvjedočili su u mnogim prilikama života svoju vriednost i dragocjenost, pa su po pradavnim zakonima nauke o zapisima i hamajlijama ušle i izreke iz Kur-ana u sklop vjerovanja o tajanstvenim moćima čarobnih stvari. Nakon osvjedočenja o istinitosti Božjeg govora, muslimanski je sviet počeo nositi zapise, koji sadrže kur-anske izreke, te pomoću njih liečiti se od raznih duševnih bolesti i drugih nedaća.

Svemogući Bog dž. š. poslao je Uzvišeni Kur-an kao liek pravovjernicima, što kazuju između ostalih i sliedeći ajeti (odlomci) iz Kur-ana*): »Mi objavljujemo od Kur-ana, što će biti liek i milost pravovjernicima. A to kod grješnika samo umnožava štetu i gubitak«. (XVII., 82.). »O ljudi! Došla vam je pouka od vašeg Gospodara, liek srdcima, uputa i milost pravovjernicima«. (X., 57.).

Osim navedenih i još drugih Božjih izreka postoje i mnogobrojni Pejgamberovi hadisi (izreke), koji govore o djelovanju kur-anskih ajeta (odlomaka) pri raznim oboljenjima, o načinu

*) Neka Kur-anska ajeta iznosio sam po Čauševića prievodu, a neka mi je prevodio g. Nurkić.

njihove upotrebe odnosno o njihovom učenju i pisanju te o zabrani upotrebe Božjeg govora na vjerski nedozvoljeni način. Od mnogobrojnih Pejgamberovih hadisa, koji preporučuju liečenje s Uzvišenim Kur-anom, navodim neke, koje sam našao u knjigama s kojima sam se služio, i to:

Ibni Madže donosi hadis od hazreti Alije, koji je čuo, da je Pejgamber rekao: »Najbolji je liek Kur-an«.

Seid ibni Mansur i Bejhekija donose od ebi Seidil-Hudrije, koji kaže, da je zaista Pejgamber a. s. rekao: »Fatiha (1. poglavlje Kur-ana) liek je i protiv otrova«. (Hazinetul-esrar, strana 67.).

Omeri Nesefija donosi hadis od ebu Hurejre, koji kaže, da je Džibril a. s. (andeo Gabriel) Pejgamberu rekao: »Džinske spletke odbij učenjem ajetul-Kjursije (II., 255.)«.

Seidul-Hudri donosi hadis, u kojem je Pejgamber a. s. rekao: »Uticao sam se Bogu od džina i zla pogleda pojedinim riečima, sve dok nisu objavljeni Muav-vezetani (poglavlja 113. i 114.). Nakon njihove objave sve sam ostavio, a njih kao obranu uzeo«. (Dejrebija, str. 32. i 33.).

Darimija od ibni Mes-uda dokazuje Pejgamberov hadis: »Tko prouči četiri ajeta s prva Kur-ana (poglavlje 2.) i ajetul-Kjursiju (poglavlje 2., str. 255.) te tri ajeta na kraju sure-i Bekare, (poglavlje 2.), ne će mu se priključiti, ni njemu ni njegovoj porodici taj dan šejtan (sotona) niti mu se desiti ono, što on ne želi. Ako se ovi ajeti prouče na nekog luđaka, taj će ozdraviti«. (Hazinetul-esrar, str. 67.).

Ibni Sabit kaže, da je Pejgamber a. s. rekao: »Umnožite učenje Kur-ana u vašim kućama. Učenje Kur-ana povisuje sreću i napredak, privlači u kuću meleke (anđele), a čini ju nepristupačnom šejtanima. U onoj kući, u kojoj se Kur-an ne uči, povisuje se nesreća i razne poteškoće na ukućane, odstranjuju se iz kuće melekji, a pristupačna je šejtanima«. (Šemsul-Irfan, str. 14.—15.).

Selman kaže, da je zaista Pejgamber a. s. rekao: »Tko napiše na dlan desne ruke ajetul-Kjursiju (poglavlje 2., str. 255.) sedam puta, pa to s jezikom poliže, povećati će mu se pamćenje i ne će zaboraviti ono, što bude čuo, a za njega će se melekji Bogu moliti«. (Hazinetul-esrar, str. 70.).

Huššamubnul-Hars donosi hadis od ibni Abbasa, kojemu je Pejgamber a. s. rekao: »O Abbasu! Da ti darujem poklon, koji sam naučio od Džebraila (anđela Gabriela) o pamćenju«.

Ja mu odgovorih: »Reci mi, Božji poslaniče!« Na što mi Pejgamber odgovori: »Izpiši na jedan sud sa zagferanom (šafranom) Fatihu (1. poglavlje Kur-ana) do kraja, sure-i Mulk (poglavlje 67.) do kraja, surei Hašr (poglavlje 59.) do kraja i sure-i Vakiu (poglavlje 56.) do kraja, a zatim nalij u taj sud vode zemzem (vodu, koju hadžije donose s ćabe) ili nebeske vode (kišnice) ili tekuće vode, pa stavi u tu vodu 3 miskala tamjana (1 miskal težak je dram i po), 10 miskala meda i 10 miskala šećera, te tu vodu svako jutro pij. Svaki put, kada popiješ te vode, klanjaj dva rekj-ata (molitva od dva stajanja) namaza. Na svakom rekj-atu prouči 50 Fatiha (1. poglavlje Kur-ana) i 50 puta sure-i Ihlas (poglavlje 112.). To radi uoči petka«. Ibni Abbas kaže: »Nije prošlo ni 40 dana, a ovakovo postupanje pokazalo je svoju moć«. Zatim dodaje ibni Abbas: »Ništa me nije tako obradovalo osim islama kao što me je ovo obradovalo, što sam čuo od Pejgambera a. s.« (Šemsul-irfan, str. 45.).

Tirmizija donosi hadis od Enesa, u kojem veli, da je Pejgamber a. s. rekao: »Kao što svaka stvar ima svoje srce, u Kuranu je srce Jasin (poglavlje 36.). Tko prouči Jasin računa mu se da je proučio cieli Kur-an deset puta«. (Hazinetul-esrar, strana 156.).

Imami Salebija u svom tefsiru (komentaru) kaže, da je zaista Pejgamber a. s. rekao: »Tko napiše Jasin, pa ga stavi u vodu, i tu vodu popije, uliti će u svoju nutrinu tisuću liekova, tisuću dobrota i darežljivosti. Odstraniti će od sebe svaku bolest i brigu«. (Hazinetul-esrar, str. 157.).

Ebu Ubejd, Hars i Bejhekija donose hadis, u kojem kažu, da je Pejgamber a. s. rekao: »Tko prouči sure-i Vaki-u (poglavlje 56.) svake večeri, ne će ga snaći siromaštvo. Ovo je sure za obogaćivanje. Učite je i podučite svoju djecu«. (Hazinetul-esrar, str. 158.).

Ubej-jibni Kjab donosi hadis, da je Pejgamber a. s. rekao: »Tko prouči sure-i Duha (poglavlje 93.) sedam puta pri rađanju sunca i pri zalazu, ne će imati nikakve štete ni kućne krađe, a ni obiteljskog rječkanja. Ne će u njegovu kuću unići bolest, kuga ni kolera. Ni kradljivac a ni drugi zločinac ne će moći prići njegovoj kući, jer je ona ograđena kao gvozdenim zidom«. (Hazinetul-esrar, str. 161.).

Na osnovu ovih i drugih izreka iz Kur-ana i Pejgamberovih a. s. hadisa drugi su islamski učenjaci (Džafer Sadik, Temimija, šejh Ahmed Bunija, Dejrebija i drugi) napisali obširnija

tumačenja o svojstvima i o djelovanjima pojedinih kur-anskih odlomaka, a djela, koja o tome rade, zovu se Havassi Kur-an (svojstva Kur-ana).

Značenje rieči: zapis, hamajlija i tilsim

Rieč zapis prievod je arapske rieči nusha, što znači izvorni sastavak, iz kojega se prepisuje, odnosno u prenešenom smislu neke napisane rieči ili crtež, što služe kao liek protiv bolesti ili kao pomagalo, da se nešto postigne, odnosno obrana, da se nešto ukloni.

Hamajlija je također arapska rieč, koja bi u prievodu značila privjesak, pa se nazivom hamajlija označuju zapisi, koji se nose na čovječjem tielu. Imade zapisa, koji služe za druge svrhe, pa se prema tome ne bi mogli nazivati hamajlijama.

Imenom zapis naziva se u Bosni često i tilsim (u pučkom govoru tilisum, što se u zapadnoj Europi naziva talisman), koji se obično sastoji od kakvog predmeta ili lika bez zapisa, no kadšto se i kod tilsima upotrebljava kakav neobični zapis (na kakvom predmetu ili samo na papiru), koji nije spravljen prema onim pravilima, po kojima se redovno spravljaju zapisi iz Kur-ana ili iz molitava, nego je to samo pismenom ili ustmenom predajom sačuvan neki neobični oblik tilsima, koji je prema stanovitom broju izliečenja smatran kao prokušano djelotvoran. Sama rieč tilsim preuzeta ie u arapski jezik od grčke riječi telesma, što znači dragocjenost, odnosno neki posvećeni predmet, no u arapskom jeziku, kada se rieč tilsim pročita obratno, izgovorila bi se musal-lat, što znači napast, pa je možda i sama rieč tilsim zato okrenuto napisana od musal-lat, jer je onom predmetu, koji označuje, svrha odvratiti napast, odnosno da ovako okrenut bude i sam napast, to jest protivnik druge napasti.

Zapisi i hamajlije u Bosni

U Bosni tražilo se je naročito u prijašnja vremena za svaku bolest i drugu tegobu ili brigu pomoć od spravljača zapisa[2]). Stoga je nekoć bilo ovdje mnogo hodža, koji su se bavili spravljanjem zapisa, a imade ih, premda mnogo manje, još i danas.

---

[2]) U ovom djelu upotrebljen je za onoga, koji se bavi izradivanjem zapisa, izraz spravljač zapisa, te za sam rad naziv spravljanje zapisa, jer se posao oko toga ne sastoji samo u pisanju nego i u obavljanju drugih čina

Koliko god sam imao prilike vidjeti priručnika, kojima su se služili ovdašnje hodže, i zapisa, koje su oni spravljali, većinom su netočni i neizpravno napisani, jer su ih pisali ljudi nestručnjaci, koji nisu bili sposobni za neki drugi posao, nego su se latili ovoga prividno laganog zanata, s kojim su pojedinci prilično zaradivali. Poznavao sam spravljača zapisa, koji nisu mogli nadostati rukom izpisati tražene zapise, nego su radili strojem za umnožavanje, što se u nekim slučajevima protivi propisima ovog zanata, kako će se vidjeti iz kasnijeg razlaganja o pravilima spravljanja zapisa. Potraživač zapisa ne poznaje tih pravila niti je kadar ocieniti izpravnost traženog zapisa, pa na njega djeluje samo vanjski izgled spravljača zapisa. Ako je pisac stariji čovjek, te ako mu je uz to biela brada i ako imade povrh toga čalmu (turban) oko glave, onda ulieva podpuno povjerenje.

U našim krajevima spravljali su i spravljaju zapise muslimanske hodže kao i katolički i pravoslavni svećenici, pa ima mnogo slučajeva, da vjernici traže zapise drugih vjeroizpoviesti[3]). Obično muslimani traže zapise od muslimanskih hodža, no ponekad zatraže i muslimani zapise ili pomoć od zlih duhova i slično od svećenika drugih vjeroizpovjesti. Često sam znao čuti od našeg muslimana ovake rieči: »Obišao sam mnoge naše hodže radi mog bolestnika i nigdje nisam našao koristi. Ali kada sam otišao popu i kod njega zapisao, odmah mi je bolestniku bolje bilo«.

Za dvadeset godina mog boravka u Turskoj nisam čuo, da bi neki Turčin zatražio zapis od kršćanskog svećenika, jedino bi kršćani znali doći muslimanskim hodžama po zapise. Držim da je tome razlog i to, što su u svoje vrieme u Turskoj

[3]) Vrlo zanimljiva svjedočanstva o tome, kako su već u 16. stoljeću i muslimani i kršćani u Bosni nosili zapise od svećenika obiju vjeroizpoviesti, donosi H. Mehmed Handžić u kalendaru »Narodna Uzdanica« za 1938. (str. 29.—45., naročito 40.—42.) pod naslovom »Jedan prilog poviesti prvih dana širenja islama u Bosni i Hercegovini«.

Dr. Josip Matasović iznio je u svojim djelima, kako su tokom 17. stoljeća i kasnije franjevci u Bosni liečili muslimane molitvama, zapisima ili liekovima, i to na poziv samih turskih vlasti. (Fojnička regesta. Spomenik Srpske kraljevske akademije, LXVII., 1930., str. 61. i ss. — Fratri bosanski prema muslimanima »za ličit bonika«. Liječnički vjesnik, Zagreb, 1931., str. 411.—419.). Vrlo zanimljiv i izcrpan prikaz o tome donio je i dr. Vladimir Bazala u svom članku »Svećenici kao liječnici« u Liječničkom vjesniku, Zagreb, rujan 1938., str. 555.

spravljači zapisa radili sa mnogo spreme, ozbiljnosti i pobožnosti, a imali su i na razpolaganje boljih knjiga nego bosanske hodže.

Propadanje nauke o zapisima.

U novije vrieme vrlo je riedko naći kod nas izpravnu knjigu o zapisima, a manjka sve više i ljudi, koji bi se u to razumjeli, te imali volje i smisla za taj posao.

Tražeći knjige o zapisima kod nasljednika nekada čuvenih spravljača zapisa u ovim krajevima, nisam mogao skoro nigdje ništa dobiti, jer su njihovi nasljednici te dragocjenosti, neznajući njihovu vriednost, razprodali sakupljačima starina ili ih na druge načine otuđili ili uništili.

Obraćao sam se i na neke još danas žive spravljače zapisa, koji su u svoje doba bili čuveni u tome zanatu, s molbom da mi dozvole pregledati svoje knjige. Odgovor bi nažalost bio ovakav: »Pošto sam uvidio, da je slabo zanimanje za proučavanje ove nauke, te da ne bih kome imao ostaviti svoje knjige, ja sam ih spalio«. Drugi su ih opet zakopali u zemlju ili bacili u vodu.

Zbog toga je ovaj posao i spao kod nas danas na tanke grane, prvo: što manjka sposobnih ljudi, a drugo: što manjkaju i knjige, kojima bi se bar donekle mogli poslužiti oni, koji imaju makar malo smisla za ovaj posao.

Ove činjenice ponukale su me, da napišem ovo svoje skromno djelo, kako bih, koliko mi to moje znanje dozvoljava, prikazao tu nauku u što izpravnijem svietlu.

Knjige o zapisima i hamajlijama.

Tokom godina upornim nastojanjem uspio sam pribaviti neke tiskane knjige i neke rukopise o zapisima, a imao sam prilike upoznati i sam rad na tom polju, pa sam se tako uvjerio, da su mnoge od tih knjiga neupotrebljive za nestručnjake, bilo zato što su neki navodi u njima hotimice pogrješno dani, bilo zbog toga što su pojedini dielovi pisani tajnim pismima. Na taj način prikrilo se je izpravno naučavanje pred onima, koji bi ga možda htjeli zloupotriebiti. Samo velikim marom i učenjem može čovjek postati sposobnim da izpravi pogrješke odnosno da izpravno pročita tajnim pismom izpisane rieči, te se njima pravilno posluži.

Kod sastavljanja ove knjige služio sam se sliedećim tiskanim i pisanim knjigama:

1. »Šemsul-mearif« (veliki) od šejh Ahmed Bunije, tiskana u Egiptu 1319. godine po hidžri kao izpravljeno izdanje onog izdanja, što je izišlo u Egiptu i Indiji. Knjiga je pisana arapskim jezikom. Ima u Bosni rukopisa te knjige već iz 17. stoljeća.

Ova se knjiga osobito mnogo upotrebljava u Bosni, a i inače je priznata kao jedna od najboljih svoje vrste. U toj su knjizi mnoga mjesta hotimice pogrješno navedena, tako da samo vrstni stručnjak znade pogrješke izpraviti i pravilno se poslužiti naučanjima.

2. »Dejrebi« od Ahmed Dejrebije, tiskana u Kairu 1323. godine po hidžri. Knjiga je pisana na arapskom jeziku bez pogrješka i bez tajnih pismena. Podpuno je izpravna[4]).

Knjiga sadrži djelovanje pojedinih kur-anskih rečenica, vefkova i zapisa.

3. »Mekjarimul-ahlak« od čuvenog učenjaka šejh Radijjud-dina, tiskana na arapskom jeziku u Egiptu u Hajriji 1303. godine.

Knjiga sadrži u glavnom zapise, molitve i liekove. Zapisi navedeni u ovoj knjizi podpuno su izpravni, a ništa nije pisano tajnim pismom.

4. Rukopis o zapisima (bez naslova) napisan arapskim jezikom od hodže Mehmed Ruždije sina Derviš Huseina zvanog Hadžabula iz Akhisara godine 1303. po hidžri. Ovu sam knjigu nabavio od Hafiz Idris ef. Skopljaka, upravitelja banjalučke medrese, a nije mi poznato odakle je došla u njegov posjed.

Zapisi i vefkovi u toj knjizi podpuno su izpravni, ali su pojedina mjesta u izvorniku pisana raznim tajnim pismima, tako da pravi sadržaj mogu odgonetati samo oni riedki pojedinci, koji posjeduju ključeve tih tajnih pisama. Sadržaj ove knjige u glavnom je isti kao onaj spomenute pod br. 1. samo je posvećena osobita pažnja liečenju onih bolesti, koje su prouzrokovane džinskim napadajima.

5. »Šemsul-irfan«, rukopis nepoznatog pisca, napisan prije kojih 150 godina, sudeći po papiru i pismu. Na prvoj strani nalazi se bilježka: Ove knjige tiskane nema. Donji dio po-

[4]) Time hoću označiti da su odlomci iz Kur-ana u takvoj knjizi izpravno napisani, a razni vefkovi i drugi zapisi, da su izvedeni po propisima ove nauke.

sljednjeg lista je odrezan, tako da se nije sačuvalo ime pisca ni godina ni mjesto postanka, što se je vjerojatno tu nalazilo zabilježeno. Pisan je dielom turskim, a dielom arapskim jezikom.

Ova knjiga sadrži djelovanje kur-anskih odlomaka, a ujedno i razne zapise te opise o nekim načinima sakupljanja daire. Sadržaj je podpuno izpravan. Neka su mjesta pisana tajnim pismom (kalemi surjani v. str. 54.).

6. Rukopis o zapisima (bez naslova i bez navođenja imena piščeva te mjesta i doba postanka), vjerojatno star više od 150 godina, sudeći po papiru i uvezu. Knjiga je pisana turskim jezikom, a na mnogim mjestima razjašnjuju se turski izrazi bosanskim, hrvatskim izrazima, pa je očito da je knjiga napisana u Bosni. Bilježka na stražnjoj strani prvog lista knjige veli arapskim pismom i arapskim jezikom, da je vlastnik ove knjige Osman Šiljak iz Gradiške 26. safera 1306. godine. Izpod toga je bilježka tintanom olovkom latinicom: Osman Šiljak 6./V. 1882. Knjigu sam nabavio u Banjoj Luci 1927. godine. Saznao sam da je u Bos. Gradišci živio Osman Šiljak, koji se je bavio liečenjem i pisanjem zapisa. Knjiga sadrži u glavnom razne liekove i zapise. Kod nekih je sa strane zabilježeno (čini se rukom Osmana Šiljka) da je neki liek ili zapis izpravan. Knjiga je zaista izpravna, a nema u njoj mjesta pisanih tajnim pismom.

7. Rukopis o liekovima i zapisima. Nekoliko stranica na početku, u sredini i na kraju knjige manjka (stranice nisu označene brojevima, pa se ne može utvrditi, koliko ih nedostaje, ali po sadržaju se čini, da se je izgubilo ukupno kojih desetak stranica), pa nije poznato ime pisca kao ni mjesto postanka knjige, ali se na početku jednog odlomka, posvećenog liekovima, navodi u stihovima uvodne pjesme, da je djelo napisano prije nego se je završila godina 1021. (oko 1612. g.). Prema nekim izrazima u ljekaruši vidi se da je knjiga napisana u Bosni, ali je moguće da pisac drugog i trećeg diela kao ni prvog nije bio Bosanac. Ovu sam knjigu nabavio u Banjoj Luci oko 1928. godine. Pisana je arapskim i turskim jezikom.

Sadržaj knjige sastoji se od tri diela, koji nisu kao dielovi posebno označeni. Prvi dio naziva se »Ogledanje sa Kur-anom« po Džafer Sadiku (čuvenom učenjaku). Drugi dio je ljekaruša (bez posebnog naslova). Ovaj drugi dio pisan je djelomice u

stihovima, a djelomice u štivu. Treći dio (bez posebnog naslova) sadrži razne zapise, koji su dosta malobrojni i nisu od veće važnosti, ali su podpuno izpravni. U knjizi nema tajnih slova.

8. Rukopis o zapisima, uvezan u knjigu zajedno sa više drugih rukopisa raznih pisaca, pisanih turskim jezikom, a talikom, sulusom i rikom. Jedan je rukopis označen 1146. godine, a ostali bi mogli biti odprilike iz istog vremena. Knjiga se nalazi u knjižici rahmetli H. hafiz Ibrahim ef. Maglajlića, reis-ul-uleme u Banjoj Luci. Manjkaju neke stranice, ali sadržaj je izpravan.

Prvi je rukopis ljekaruša, u kojoj se navode neki bosanski izrazi, pa je očito pisana u Bosni. Zatim sliedi rukopis o pronalaženju zviezda po ebdžedu, tumačenje kur-anskih izreka i njihovog djelovanja (označeno 1146. godine), pa: pronalaženje 99 Božjih imena po ebdžedu i njihovih sluga, ogledanja po ebdžedu, ogledanje po hazreti Alijinu remlu, ogledanje po Džafer Sadiku, proučavanje zviezda, izpitivanje arapskih slova i njihovo pripadanje zviezdama, opisivanje što valja a što ne valja raditi u kojem danu, dobri i loši mjeseci, proučavanje po ebdžedu, stavljanje Božjih imena u vefkove, podjela slova po zviezdama, proračun Božjih imena po ebdžedu i na kraju jedna dova.

9. »Kjašiful-mektum fi ilmin-nudžum« od čuvenog učenjaka imami Fahruddin Razije. Knjiga (kometar djela: »Es-sir ul-mektum fi muhatabetin-nudžum«) je pisana turskim jezikom, a pismom talik. (Sve ostale knjige, koje navodim, pisane su rikom ili sulusom.) Na završetku ovog rukopisa pisac veli sliedeće: »Ovu sam knjigu završio 5. džemazul-evvela 1027. godine u četvrtak prije podne, kad se je sunce približavalo sredini neba.« Knjigu sam dobio na dar oko godine 1929. od Muradbega Kulenovića iz Bosanskog Petrovca, koji je kao spravljač zapisa bio čuven u ovim krajevima.

Knjiga razpravlja ponajviše o zviezdoznanstvu, zatim velikim dielom o zapisima za ljubav i mržnju te razstavu. Osim toga navode se neki otrovi, zvjezdani tilsimi. Na završetku prikazuje se ustrojstvo ljudskog tiela i tajnovite osebine pojedinih njegovih dielova kao i upliv nebeskih tjelesa na čovjeka, te razdioba pojedinih duševnih svojstava u dielovima ljudskog tiela.

Zapisi navedeni u ovoj knjizi podpuno su izpravni. Ništa nije pisano tajnim pismom.

10. Dva zajedno uvezana rukopisa, od kojih jedan, pisan arapskim jezikom, sadrži izvadke iz »Šemsul-mearifa« (vidi pod br. 1), a drugi na tursko-perzijskom jeziku u stihovima opis djelovanja 99 Božjih imena, opis sure-i Fatihe po Hazreti Aliji i njenog djelovanja, te način slaganjem slova dobivati odgovore. Po papiru mogli bi ti rukopisi biti stari kojih stotinu godina, a bili su vlastničtvo Muradbega Kulenovića, spravljača zapisa u Bosanskom Petrovcu, koji je na nekim mjestima stavio bilježke, da rukopis nije izpravan, što je razumljivo, pošto je prepisan iz »Šemsul-mearifa«.

11. Rukopis bez naslova, o raznim zapisima i dovama bez reda pribilježenim. Pisac, mjesto i doba postanka nisu zabilježeni. Na prvoj stranici knjige napisano je, da je vlastnik knjige neki mula Hajrullah, koji stanuje u Maslahud-din mahali. Knjigu sam dobio na dar od Ibrahima (čijeg se prezimena ne sjećam) iz Skender Vakufa, čiji je otac živio također u tom mjestu i bio spravljač zapisa kao većina naših seoskih hodža.

Sadržaj je djelomično neizpravan, a nije ni od osobite važnosti, jer je očito od slabog autora.

U djelima ove struke ne navode se djela, iz kojih je dotični pisac crpio svoje znanje, nego se samo spominju iztaknuti učenjaci, od kojih je naučavanje preuzeto.

Osim toga pribilježio sam, putujući po maloazijskoj Turskoj i po Bosni, razne zapise iz rukopisnih knjiga, koje sam našao kod tamošnjih hodža. Kod većine tih knjiga, jer su bile vrlo stare, a slabo i manjkavo sačuvane, nije bilo navedeno ni ime pisca, ni naziv knjige, ni godina postanka.

Bilježnice, koje budem navodio u ovoj knjizi, sadrže moje priepise iz spomenutih knjiga tokom putovanja po Turskoj i Bosni: bilježnica od 1924. do 1940. neke zapise iz Turske (do godine 1925.) a zatim bosanske zapise; bilježnica od 1935. godine zapise iz Bosne.

Moje praktično upoznavanje s naukom o zapisima

Već u ranoj mladosti osjećao sam osobitu sklonost za učenjem arapskog jezika i pisma, a kroz to me je kasnije počela zanimati nauka o zapisima, koja je u uzkoj vezi sa pismom. Nakon svršetka mektebi ruždije u Adapazaru (Turska) počeo sam pohađati Kara Osman medresu i tada me je po malo počeo upućivati u nauku o zapisima moj zemljak Hadži Mehmed ef. Zulić (zvan hadži Mešo) iz Bijeljine (mog rodnog mjesta, odakle sam s kojih 12 godina s roditeljima izselio u Adapazar).

Hadži Mehmed efendija Zulić, po zanimanju urar, bio je još u Bieljini čuven kao spravljač zapisa. Bilo mu je oko 50 godina, kada je mene počeo upućivati u tu nauku (1912.—13. g.). Kao urar bio je samouk i nije bio osobito vješt tome poslu, a jednako se ni u spravljanju zapisa ne bi mogao uzporediti sa stručnjacima te nauke, koji su tada živjeli u Adapazaru. Vidjevši kod mene veliko zanimanje za tu nauku, on mi je počeo razjašnjavati do u tančine, koliko mu je to vlastito znanje dozvoljavalo. Poučavao me je tako od vremena do vremena kroz godinu dana. Mene je osobito zanimalo sakupljanje daire, a pošto H. Mehmed ef. Zulić nije bio u to upućen, zamolio sam Hadži Mustafu ef. Kjurta, koji mi je inače bio susjed u Adapazaru, da me nauči sakupljanju daire.

H. Mustafa ef. bio je čovjek svojih 55 godina, dosta krupan i razvijen, visok je bio skoro 2 metra, crnomanjast i crne bujne brade, pa je bio i samom vanjštinom zanimljiva pojava. Njemu se obraćao sviet, kako iz bližih, tako i iz dalekih krajeva, jer je bio čuven na daleko. Bio je oženjen s dvie žene, od kojih je imao — ne mogu se dobro sjetiti — desetero ili dvanaestero djece, koju je mukom prehranjivao, premda je u ono doba bila jeftinoća. Drugog kakvog prihoda nije imao, nego samo što bi od pisanja zapisa zaradio, i s tim bi životario. Bio je osobito čestit čovjek i prijazan, te me je vrlo liepo primio, kada sam ga zamolio, da mi pokaže, kako se sakuplja daira. Išao sam k njemu koju godinu dana u slobodno vrieme. Ni jedan ni drugi od ovih mojih učitelja nisu uzimali od mene nikakve nagrade za podučavanje, izuzev ako sam im po nekada donio po pola oke duhana u znak svoje zahvalnosti za njihov trud naprama meni. Koliko mi je poznato, nije bio običaj, da hodže uzimaju učenike, te da ih podučavaju u spravljanju zapisa. Mislim, da su i drugi, koji su se uputili u nauku o zapisima, došli do tog znanja na sličan način kao ja[5]).

[5]) Kada se hodže osvjedoče o sposobnosti svojih učenika, da se znadu služiti svojim znanjem, koje su kod njih stekli, običaj je da im dadu ustmeno ili pismeno ovlašćenje (izn), da mogu vršiti pojedine radove iz te struke (na pr. klanjanje istihare, liečenje luđaka, pisanje zapisa protiv zubobolje, protiv groznice i sl.) ili općenito da se mogu baviti pisanjem zapisa i ostalim stvarima, koje spadaju u tu struku. Tako i danas u Bosni hodža može dati ovlašćenje nekome da klanja istihare i da piše pojedine zapise. Ako se takovo ovlašćenje izdaje pismeno, tada su u toj izn-nami navedene pojedinačno sve vještine iz te struke, koje dotični može vršiti.

Nekako u ono vrieme nastanio se je u našoj ulici Muhamed ef. Halačević, koji je bio rodom iz Sarajeva, a radio je dugo u Carigradu prije dolazka u Adapazar. Pročulo se za njega, da je veoma sposoban u nauci remlu (odgonetavanju raznih pitanja pomoću naročitog sustava točaka).

Budući da se kod pronalaženja zviezda prigodom spravljanja zapisa čovjek može veoma koristno poslužiti remlom, zaželio sam i ja upoznati tu nauku od ovog čuvenog stručnjaka. Muhamed ef. bio je već dosta star i boležljiv čovjek, ali me je primio vrlo prijazno i uputio me u sve pojedinosti te nauke. Bio je vrlo imućan čovjek, pa nije dakako ni on uzimao od mene nikakve nagrade za svoj trud. Postali smo nerazdvojivi prijatelji, pa je on čak i u svojoj oporuci zaželio da se ja pobrinem oko njegova ukopa, što sam zaista i učinio.

Pravo, podpuno poznavanje nauke o zapisima ne može se steći drugačije nego praktičnim radom i upućivanjem od strane dobrog stručnjaka. Tako i ja mogu da zahvalim svima mojim učiteljima, što sam uspio u tančine upoznati tu nauku.

Kasnije, nakon mog povratka u Bosnu god. 1925. upoznao sam Muradbega Kulenovića iz Bos. Petrovca, na daleko čuvenog spravljača zapisa u ovim krajevima[6]). Postali smo veliki prijatelji, pa sam imao prilike tokom godina upoznati potanko i njegov rad. I od njega sam naučio neke pojedinosti u remlu.

Spravljanje zapisa

Spravljanje zapisa zahtieva vrlo mnogo znanja i truda, ako se propisno vrši. Da to bude shvatljivije, prikazat ću ukratko rad spravljača zapisa, koga narod uviek naziva hodžom, premda taj naslov (učitelj), koji označuje vjerski školovana čovjeka, ne bi odgovarao onima, koji te naobrazbe nemaju, ali se ipak bave ovim poslom[7]).

Kada k hodži dođe čovjek, koji želi da mu on izradi zapis, jer osjeća neku klonulost ili probadanje negdje u tielu ili kakvu drugu slabost, kojoj ne zna uzroka, tada ga hodža najprije zapita, kako je njegovo ime i ime matere njegove.

[6]) Pisao je o njemu i dr. Stanko Sielski u Vjestniku Zavoda za suzbijanje endemijskog sifilisa, Banja Luka, 1942., br. 3., str. 19. i ss.

[7]) Za hodže, koji se bave ogledanjem zviezda i pisanjem zapisa, postoji i izraz hodža faldžija od arapske rieči fal, koja bi u ovom slučaju značila ogledanje, izpitivanje sudbine.

Oba imena proračuna po malom ebdžed hisabu (posebnoj abecedi, od koje svako slovo imade svoj broj, o čemu će kasnije biti obširnije rečeno), t. j. pretvori pojedina slova njegova imena kao i imena njegove majke u brojke, koje zbroji i od toga odbije 12 toliko puta, koliko može. Ako je posljednji odbitak 12, tada hodža uzima tu brojku, da pomoću nje odredi zviezdu. Ako bi ime dotične osobe ili materino ime bilo takovo, da se može napisati podpuno pravilno i tako da mu se oduzme ili doda po jedno slovo, na primjer Fatima — Fatma, tada se može računati sa odbitkom jednog slova i sa ostatkom pronaći zviezdu.

U svakom slučaju ostatak od odbijanja, kako uči jildiznama (zvjezdarstvo), spada pod određenu zviezdu. Po uputama zvjezdarske nauke pronađe hodža, da za bolestnike, koji spadaju pod tu zviezdu stoji, da su oni negdje, na nekom mjestu (na primjer idući pokraj vode ili izpod drveća ili pokraj mlina i sl.) napadnuti od džin-a (narod ih naziva zlim dusima), koji su im nanieli tu bolest. Za takve bolestnike propisuje zviezda određene zapise, neke da nose, neke da piju, neke da pale, neke da u zemlju zakopaju i sl. Ujedno određuje i vrieme (dan i sat), u koje treba takve zapise spravljati.

Ako je potrebni zapis sastavljen izključivo od kur-anskih izreka, takav zapis nije potrebno spravljati u neko određeno vrieme, jer Kur-an nije vremenski ograničen, nego u svako vrieme i doba ima svoje djelovanje.

Ako hodža ima slobodna vremena, da odmah izradi te zapise, onda potraživač pričeka dok budu gotovi. Ako je hodža previše zauzet, pa zapise ne mogne odmah napraviti, tada rekne potraživaču, da dođe sutra ili kroz dva dana (riedko kasnije) po zapise.

Imade hodža, koji ne proračunavaju zviezde po ebdžed hisabu, kako je gore navedeno, nego bolestniku daju zapis, kojeg su više puta izprobali za takovu ili sličnu bolest, pa zapitaju samo za ime njegovo i majčino, da ih mogu kod pisanja tog zapisa navesti na onim mjestima, gdje je to potrebno.

Jednako tako postupa onaj hodža, koji inače ustanovljuje potrebni zapis po ebdžed hisabu i po zvjezdarstvu, ako potraživač zapisa točno znade, što ga boli, na primjer glava ili zub. Tada nije potrebno proračunavati zviezdu, nego se samo ime bolestnika i ime matere njegove unese u zapis, određen za tu bolest.

Prema tome nije ni u kojem slučaju potrebno, da bolestnik sam dode po zapis k hodži, nego je dovoljno, da potraživač zapisa znade ime bolestnika i ime njegove matere.

Imade slučajeva, naročito na zahtjev bolestnika, da se hodža pozove k bolestniku kući. Tada hodža, vidjevši bolestnika, prema stanju bolesti i po svome izkustvu odluči, koliko bi od prilike dana trebalo dolaziti i nad bolestnikom učiti kur-anske izreke ili molitve (dove), a u koliko bi potrebalo, da mu i zapiše.

Ako potraživač zapisa traži zapis, da postigne ljubav od neke osobe, jer bi želio sklopiti brak, tada hodža mora proračunati po ebdžed hisabu, ne samo ime potraživača zapisa i njegove majke, nego i ime te majčino ime one osobe, s kojom on želi ljubav ili brak.

Proračunavši zviezde za svakoga od njih, vidi po jildiznami, da li su njihove zviezde prijatelji ili ne. U koliko budu prijatelji hodža preporuči stranci, da se upusti u tu stvar, a ujedno, u koliko bi trebalo u tu svrhu i neki zapis, tada bi i hodži u tom slučaju svaki rad lakše išao.

Budu li zviezde neprijatelji, hodža saobći stranci, da ako bi u početku mogla i uspjeti ta veza, znalo bi kasnije nastati u životu nesuglasica, jer im se zviezde ne slažu, no Bog znade najbolje, kako će biti. Ako potraživač zapisa tada ipak traži zapis, hodža mu dade s uputom, kako će upotriebiti.

Ako neki mužkarac ili žena, kojima je druga osoba preotela bračnog druga, zaželi da im se bračni drug vrati, t. j. da se razide od te osobe, tada hodža jednako proračuna zviezde za bračnog druga i za osobu, koja ga je preotela, te po tim zviezdama spravlja zapise za razstavu odnosno mržnju, u ono vrieme koje je određeno zviezdom one osobe, koja treba zamrziti drugu i vratiti se svom bračnom drugu.

U svakom pogledu spravljanje zapisa za izmirivanje odnosno za dobar život između muža i žene, vjerski je dozvoljeno, no za mržnju i razstavu ili ma za kakvu neslogu, kako između muža i žene, tako i između pojedinaca, spravljanje zapisa vjerski je strogo zabranjeno.

Uplitanje hodžino, da zapisima djeluje na odnose između ljudi, uobće treba da bude vrlo obazrivo i vjerski ograničeno, (razumije se da imade spravljača zapisa, koji bi bili skloni za novac spraviti zapis u neku svrhu i protiv vjerskih propisa).

Na primjer, ako bi hodži došla mati nekog mladića, koji je zavolio neku djevojku, koju mati smatra nevriednom i neprikladnom za njega, pa bi željela, da joj hodža dade zapis, kako bi sin ostavio tu djevojku, hodžina je dužnost izpitati prave razloge majčine. Ako su razlozi vjerski opravdani (kao na primjer da dotična djevojka nije dobro vjerski naobražena, te se ne bi pridržavala islamskih propisa), hodža bi smio pokušati zapisima djelovati na njihovo razilaženje. Ako majčini razlozi nisu vjerski opravdani (ako je djevojka vjerski naobražena, izvršavala bi sve vjerske propise, poslušna bila ukućanima i poštivala starije), tada hodža ne bi smio pokušati djelovati na njihovu razstavu, pa ni u onom slučaju, ako bi proračunom njihovih zviezda po ebdžed hisabu pronašao, da im se zviezde ne podudaraju, te da prema tome majčine slutnje nisu neopravdane.

Postoji zapis pomoći Božje, kojim se mogu odnošaji poboljšati, i ako su planete neprijatelji, pa bi hodža u tom slučaju smio samo da im pomogne, a nikako da omete vezu.

Riedak je slučaj, da hodža bilježi, što je dao pojedinim potraživačima, t. j. da vodi očevidnik svojih bolestnika. Razlog je tome većinom nemarnost, no nije takav očevidnik ni propisan naukom o zapisima. Ipak ga pojedinci vode, pa bilježe, što su dali kome od svojih bolestnika i kada, te da li je zapis uspješno djelovao. Ako nije, te se je bolestnik povratio po drugi zapis, tada mu hodža dade takav zapis, koji je izkušao kao osobito djelotvoran kod nekih bolestnika kao obćeniti liek (ne za naročitu bolest odnosno za potraživača, kome pripada određena zviezda). Ako se potraživač opet povrati, dade mu hodža treći zapis slične naravi kao drugi. Ako ni taj ne pomogne, tada potraživač obično promieni hodžu ili traži lieka na drugoj strani (kod liečnika).

Klanjanje istihare.

U vezi s time valja spomenuti i način, kako pojedini potraživači zapisa za svoju bolest ili za drugu potrebu znadu potražiti pomoći putem istihare.

Na primjer, neki bolestnik, koji je duže vremena bolestan, a nisu mu pomogli zapisi raznih hodža, kojima se je obraćao, zamoli nekog hodžu ili kakvu osobito pobožnu ženu, koji su

se naročito iztakli svojim sposobnostima u klanjanju istihare, da mu klanja istiharu. Premda može pojedinac sebi klanjati istiharu sam, većinom se ljudi obraćaju na one osobe, koje se bave klanjanjem istihare[5]).

Istihara (molitva radi snoviđenja) je namaz (molitva) preporučen Pejgamberovim hadisom (hadisi su Muhamedove a. s. izreke, koje nisu sadržane u Kur-anu, ali se jednako štuju kao i kur-anske izreke), a klanja se uoči ponedjeljka i uoči petka na više načina, od kojih je najpoznatiji i najjednostavniji ovaj:

Osoba, koja odluči da klanja istiharu, nakon izvršenja jacije namaza (zadnje večernje molitve), a što kasnije u noć bolje je, iako imade abdest, treba da ga ponovno uzme, i da klanja dva rekj-ata (dva stajanja). Prilikom stupanja u samu molitvu treba „zanijjetiti (odlučiti) ovako: »Ja odlučih u ime Boga, da klanjam dva rekj-ata istihare namaza okrenuv se prema kibli, Allahu Ekjber (Bog je najviši). Nakon izvršenja istihare namaza sjedne se opet prema kibli i prouče se dove (molitve), koje su određene naročito za taj namaz. Nakon završetka učenja molitava dignu se ruke prema prsima, dlanovima gore okrenute, kako se to čini prilikom svakog završetka namaza i počne se opet jedna dova, koja počinje riečima: »Utičem se Bogu od prokletog šejtana, u ime Boga općeg dobročinitelja, milostivoga. Neka je svaka hvala Stvoritelju sviju svietova a i spas i blagoslov Pejgamberu, koji će na onome svietu posredovati Božju milost za svoje vjernike. Svemogući Bože, molim Ti se, da mi na snu objaviš, da li će taj i taj posao biti na korist, ili gdje bi taj i taj bolestnik mogao naći lieka za svoju bolest, u koliko ta bolest nije skopčana sa smrću jer od smrti lieka nema«.

Završivši dovu, klanjač istihare ode u postelju, te propisno legne t. j. na desnu stranu, okrenut licem prema kibli (jugoiztoku), i treba da spominje neke molitve ili Božja imena sve dok ne zaspe.

U koliko klanjač istihare u prvom razdoblju noći, na primjer ako se probudi za jedan sat, ne bude bio ništa sanjao, trebalo bi ponoviti klanjanje istihare po drugi puta. Ako ni

[5]) Običaj je kod klanjanja istihare da ona osoba, koja želi da joj se klanja istihara, ostavi neki svoj predmet kod klanjača, na pr. čarapu, rubac, prsten, sat i dr. Taj predmet, koji se naziva »biljeg«, obično bi klanjač stavio sebi pod jastuk pošto bi obavio klanjanje istihare i htio leći.

tada ne bi vidio ništa, a bilo bi još vremena za klanjati i treću istiharu, t. j. ako još ne bi svanulo, dok on odklanja istiharu, trebalo bi to učiniti i po treći put. Ako i opet ne usni, treba da pokuša druge noći ponovo, dok mu s pomoću Božjom ne uspije.

Bivalo bi slučajeva, gdje je klanjaču istihare na snu saobćeno odnosno prikazano od čega bi mogao biti bolestniku liek (na pr. mlieko ili slična tekućina ili pak neka biljka i dr.), odnosno poimence kod kojeg bi hodže trebalo zapisati, da bolestniku bude lakše ili da ozdravi. Čak je bilo slučajeva, da klanjač istihare nije nikad ni vidio tog hodže, koga mu se u snu preporučilo, ni čuo za njega.

Svako proricanje sudbine muslimanima je vjerski zabranjeno, osim klanjanja istihare.

O raznim načinima klanjanja istihare biti će kasnije posebno govora.

Kakvu spremu mora imati dobar i izpravan spravljač zapisa.

Kako se je moglo vidjeti iz dosadanjeg razlaganja, a naročito prema onome, što će biti kasnije izloženo, treba spreman spravljač zapisa:

1. biti vjerski naobražen, a napose znati, što dozvoljavaju šeriatska (vjerska) pravila, da se smije raditi u ovom poslu, a što sve zabranjuju. Naročito je potrebno biti pobožan;

2. znati izpravno pisati arapsko pismo, a dakako i dobro poznavati arapski jezik;

3. znati računati po ebdžed hisabu, te osim toga biti vrlo dobar račundžija;

4. biti upućen u zviezdoznanstvo (ilmi nudžum), koliko to vjerski propisi dozvoljavaju;

5. poznavati djelovanje izreke Bismil-lahir-rahmanir-rahim (u ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga), Njezino proračunavanje po ebdžedu, te načine Njezinog stavljanja u vefkove;

6. poznavati 99 Božjih imena, Njihova djelovanja, proračunavanja po ebdžedu i stavljanja u vefkove;

7. poznavati djelovanje raznih Božjih izreka iz Kur-ana, Njihovo proračunavanje i stavljanje u vefkove;

8. poznavati nauku o spravljanju vefkova (razstavljanju odnosno pravilnom podjeljivanju kur-anskih rečenica, Božjih imena ili drugih vjerskih izreka proračunanih po ebdžed hisabu u određene trokute, četverokute i druge oblike, propisane ovom naukom).

Pojedini gore navedeni uvjeti biti će potanje obrađeni u daljnjem razlaganju, i to svaki uvjet u posebnom poglavlju.

Prvo poglavlje

POBOŽNOST I VJERSKA NAOBRAZBA SPRAVLJAČA ZAPISA

Pošto je svaki vjerski dozvoljeni zapis neka vrsta molitve odnosno sredstvo za molitvu, koja treba biti uslišana od Svemogućeg Boga, mora biti spravljen od Božjeg milostnika odnosno prijatelja. Božjim prijateljem smatra se onaj čovjek, koji izvršuje Božje zapovjedi, a takav se jedino i može nazvati pobožnim.

Oni, koji se žele baviti spravljanjem zapisa, moraju imati osim pobožnosti i vjersku naobrazbu, kako bi znali, što je sve u tome poslu vjerski dozvoljeno, a što zabranjeno.

Imade u ovoj nauci mnogo stvari, koje se mogu učiniti, ali su vjerski zabranjene. Tako na prvom mjestu sihr (crna magija, čarobnjaštvo), pomoću kojega se može napraviti mržnja izmedu mužkarca i žene, nametnuti radi osvete nekome bolest, oduzeti kravama mlieko i t. d. Ove i slične stvari po islamu su strogo zabranjene, pa muslimana, koji bi takvo nešto uradio, vjera odbacuje i proglašava krivovjernikom.

Stoga treba pisac zapisa biti u tolikoj mjeri vjerski naobražen, da znade posljedice svojih čina i da one stvari, koje su vjerski zabranjene, ne radi, ma koliki bi mu od toga mogao biti lični probitak.

Rečenice i odlomci, koji se stavljaju u zapise, većinom su iz Kur-ana, te u njima ne smije biti nikakve manjkavosti, a niti nekog viška, pošto se Božji govor ne smije mienjati.

Stoga pisac zapisa treba znati podpuno izpravno učenje Kur-ana, a još je bolje, ako je hafiz (znade Kur-an na pamet), tako da znade izpraviti kakvu možda krivo prepisanu rečenicu, koju treba staviti u zapis.

Zbog toga je za spravljača zapisa također veoma potrebno i dobro poznavanje arapskog jezika i gramatike.

Uz to pisac treba biti dobar račundžija, pošto se često u zapise stavljaju takozvani vefkovi, razne skupine četvorina, u koje se razporeduju kur-anske rečenice, preračunane u brojke po tzv. ebdžed hisabu (sustavu brojeva, u kojem svako slovo ima svoju brojčanu vriednost, slično kao u grčkom ili u ćirilici i glagolici).

Pisac treba znati provjeriti te brojke, pa u koliko u nekom rukopisu ili knjizi, kojom se pisac služi, ne budu izpravno zabilježene, da ih izpravi, a ujedno da može po potrebi neki odlomak iz Kur-ana proračunati i razporediti u četvorine vefkova.

Gotovo svaki posao u ovom zanatu ima svoje određeno vrieme, pošto svaka zviezda, vladajući svojim danom, imade razpored sati, šta se u kojem može raditi, pa je zbog toga potrebno, da pisac bude bar donekle upućen i u ilmi nudžum (zviezdoznanstvo).

Osim toga pisac mora znati, kakvim će kalemom (perom) zapis pisati i koju boju tinte treba taj dan upotrebiti, kako treba sjediti, treba li da okrene kibli (jugoistoku) prsa ili leđa; kako treba da je obučen; da li treba da sjedi na visini ili nisko i čime treba okaditi spravljeni zapis. Ako pisac na ove pojedinosti ne bude pazio, uspjeh njegovog rada je slab ili nikakav. Ali danas se većinom ljudi, koji se bave ovim poslovima, uobće ne pridržavaju gornjih pravila, pa im za to i posao ne valja.

Prema izloženome može se vidjeti, da ta nauka, ako se želi propisno raditi, nije baš jednostavna i lagana, kako to pojedinci misle.

Kad se čovjek po knjigama i uputi u načela te nauke, još je potrebno da neko vrieme bude na učenju kod nekog bolje od sebe upućenog u te stvari, koji bi mu sve zorno pokazao, jer kao u svakom poslu ni tu nije dovoljno samo učenje iz knjiga nego treba i stvarno izkustvo.

Za one spravljače zapisa, koji se bave skupljanjem daire, potrebna je osobita pobožnost i ozbiljnost.

Skupljanje daire.

Daira je arapska rieč, a znači okrug. Sakupljanjem daire zove se sazivanje džina pomoću kur-anskih ajeta (odlomaka) ili dova (molitava), sastavljenih naročito za taj posao, na neko mjesto, koje sakupljač daire na poseban način okruži.

Neki veoma sposobni ljudi znali bi na taj način doznati od sazvanih džina uzrok neke bolesti, dapače samog napadača, kojeg su tada pomoću Božjom mogli milom ili silom odstraniti.

Pomoću daire čovjek može doznati neku stvar, kojom može drugome koristiti, ali nije dozvoljeno saznati tajne, koje bi se odnosile na lični probitak, kao na pr. mjesto gdje je zakopano neko blago. Jednako nije moguće doznati svoju ili tudu budućnost, pošto je Svemogući Bog želio, da od njegovih stvorenja nitko ne dozna, što ga čeka u buduće, pa za to ni džini nisu u stanju dati na to pitanje točan odgovor.

Za razumievanje daire potrebno je razjasniti malo potanje vjerovanje u džine.

Džini.

Prije nego je Svemogući Bog stvorio čovjeka na ovoj zemlji, već su tu živjela ljudskom oku nevidljiva bića džini, koje je Bog stvorio od bezdimnog plamena vatre, kako i u Kur-anu veli: »Stvorio sam čovjeka od suhe zemlje, a džine od plamena vatre«. (Džuz XIV., poglavlje 15., ajet 26. i 27. Prema tumačenju na strani 396., bilj. 10. i 11. u izdanju Kur-ana Častnog od Hafiz Muhamed Pandže i Džemaluddina Čauševića, džini su postali u doba, dok je zemlja još bila u užarenom stanju, pa su i stvoreni od vatre, da bi u takvim prilikama mogli živjeti. Čovjek je stvoren kasnije, kada se je zemljina kora počela ohlađivati).

Nakon stvorenja prvog čovjeka Svemogući je poslao na zemlju jedan dio melekja (anđela), kojima je naredio, da džine raztjeraju po raznim ostrvima i gudurama. Božja naredba je izvršena i džini su se nastanili na tim mjestima. Njima je ipak dozvoljeno kretanje među ljudima, a ujedno imadu takvu moć, da mogu čovjeku u svako doba nanieti neku duševnu, a ponekada i tjelesnu ozljedu. Nama pak Bog je dao sveta pisma, s kojima se možemo braniti od džinskih napada.

Kako stoji u rukopisu o zapisima navedenom sprieda u popisu pod brojem 4: džini mogu kako mužku tako i žensku nanieti duševne ozljede na sedamdeset načina. Ima ih 70.000 plemena, od kojih su jedni nastanjeni pokraj vode i u raznim megarama (špiljama), gudurama, po raznim mezarlucima (grobljima) i po šumama, a otmjeniji džini nastanjeni su pokraj vatre. Njihove ženske stanuju po raznim vrtovima, voćnjacima,

šumama i razvalinama. Ima džina muslimana, a i kršćana i židova. Njihov napad odnosno udarac na čovjeka dolazi silnom brzinom, brže nego što se oko otvori i zatvori. Njima je Svemogući Bog dao toliku snagu, da se ona nikako ne može mjeriti s čovječijom. Odatle i poslovica: za taj posao treba džinovska snaga.

Džinskim napadajima su ponajviše izložene žene pri porodu ili nakon poroda, dok im ne isteče 40 dana, ako budu u nevrieme kojekuda hodale. U takvim slučajevima zapažaju se kod žena sliedeće pojave: umišlja si, da na sebi nema odiela i da je gola; pokazuje se nepristupačnom svome mužu; izgubi pamćenje, dapače ne razpoznaje ni svojih ukućana; prilikom poroda nastane veliko krvarenje; nakon poroda žena požuti kao limun, a trbuh joj je stalno otečen, stalno trga i baca sa sebe odjeću, neprestano šuti ili neprestano govori, spopada ju smijanje, koje ne zna prestati ili stalno plakanje[1]). U drugim slučajevima nastupi izpod kože neko gmizanje slično kao da mravi izpod kože hodaju (ovo dolazi pri kupanju s vodom, koja je ostala preko noći otvorena, a od koje su džini pili), vijanje kao pseto, poremećenje u radanju djece, izumiranje poroda, osjećanje slabosti u srdcu i cielom tielu, nadimanje trbuha kao da će se poroditi, a u stvari toga nema, stalno pomaganje i bacanje sebe u vatru, stalno povraćanje i bol trbuha, bezciljno lutanje šumom, brdom ili ravni. Prilikom džinskog napada na malu djecu pojave su gotovo iste. U tom slučaju se kod njih može zapaziti većinom ukočenost tiela ili trzanje, koje se danas naziva fras, a koje je popustljive naravi, no imade slučajeva da neprestano drži. Ova, kao i druge bolesti ove vrste, koje nisu skopčane sa smrću, dadu se Božjom pomoću izliečiti i to, dok je zarana. Ali ako se ta bolest zapusti, prelazi u padavicu, te što je bolestnik stariji, to je teže liečenje[2]). Ako je bolestnik slučajno tielo ma gdje sagorio, kaže se da je takvog nagorjelog bolestnika izliečiti nemoguće[3]).

[1]) Karakteristični znakovi za babinju groznicu, otrovanje, koje nastaje ulazkom zaraznih klica u organizam žene prigodom radanja. (Opazka dra Stanka Sielskoga).

[2]) Po današnjem medicinskom shvaćanju fras (tetanija) nema veze s padavicom, pa ne može fras u djetinjstvu postati kasnije padavica. (Opazka dra Stanka Sielskoga).

[3]) Postoji narodno vjerovanje i kod kršćana (na pr. u Ivanjskoj kod Banje Luke, prema podatcima prof. fra Velimira Ilovače), da padavičar ne može ozdraviti, ako je i najmanje nagorio, a to je vjerovanje općenito i kod muslimana u Bosni.

Ovakve ili slične bolesti, koje dolaze od džinskih napadaja, lieče se zapisima, a ponekada i dairom.

Sakupljanje daire slično je sazivanju duhova pomoću spiritiziranja, ali se ne može nikako smatrati, da je to jedno, jer je kod spiritiziranja riedak slučaj, da medij ili prisutni mogu prostim okom vidjeti duhove, nego se služe odkucavanjem noge od stola ili olovkom, koja piše pomoću duha, a preko medija.

Na mnogim sastancima, kojima sam bio prisutan i na kojima sam i ja stavljao razna pitanja, dobivao sam većinom kao odgovor ono isto, što sam mislio onog trenutka, kada je duh ili odkucavao ili pismenim putem odgovarao na moje pitanje.

Daira je sasma druga stvar. U koliko je drugčija, u toliko je i opasnija, a naročito za one, koji nisu sposobni za taj posao. Ljudima vrlo vještim i sposobnim u tom radu događale su se neke neprilike, a nesposobni su znali stradati u tolikoj mjeri, da su bili doživotno nakaženi. Džinska osveta na nesposobne u ovom zanatu većinom se je vršila na ove načine: usta im se zaokrenu na desnu ili na lievu stranu skoro do ušiju, što je vrlo neprijatno vidjeti; budu im oduzete (šlagirane) ruke ili noge; oči se poremete, postanu škiljave (frljave); poremeti se ili oduzme govor i sl.

Osobe, koje se misle baviti sakupljanjem džina moraju:

biti podpuno pobožne;

smanjiti hranu na minimum, i to ne jesti ništa živa ili što odpada od istog, na pr. meso, jaja, mast i sl.;

suzdržavati se što više od spolnog obćenja (nije potrebno sasvim se odreći);

posvetiti više vremena molitvi, nego li spavanju;

čuvati se tuđeg hak-ka (prisvajanja tuđe imovine);

živjeti izključivo sredstvima, koje zaslužuju, u vjerskim granicama.

Ovakvim načinom života treba osposobiti i ojačati duševno stanje u tolikoj mjeri, da se može Božjom pomoću vladati i zapoviedati džinima, te da zapisi, spravljeni od ovakvog čovjeka, imadu svoje djelovanje.

Imao sam prilike upoznati raznih slučajeva sakupljanja daire. Ako bolestniku nisu pomogli zapisi, a više puta ni liekovi ni zapisi, tada ostaje kao posljednja nada obratiti se još na

hodžu, koji je poznat kao sposoban sakupljač daire. Riedki su hodže, koji mogu sakupiti dairu. Takovi su na daleko čuveni. U ovim krajevima čuo sam jedino za već spomenutog rahmetli Murad-bega Kulenovića u Bosanskom Petrovcu, da je bio u stanju sakupiti dairu, no sam ga nisam vidio na tom poslu.

Kada obitelj bolestnikova zaključi da će potražiti sakupljača daire, ode netko od obitelji do njega, saobći hodži bolestnikovo stanje i zamoli ga da sakupi dairu, ne bi li se tim putem bar pronašao neki liek, ako ta bolest nije skopčana sa smrću.

Dok obične hodže vrlo često budu pozivane kući bolestnikovoj, da nad bolestnikom prouče nešto iz Kur-ana ili neku dovu, te da mu osim toga i zapišu, one hodže, koji mogu sakupljati dairu, toliko su uvaženi i toliko drže do sebe, da se samo u veoma riedkim slučajevima odazovu pozivu, da kod bolestnikove kuće sakupe dairu. Razlozi su tome ovi: sakupljaču daire ne ide se baš od svoje sobe, zbog toga, što se u njoj osjeća udobnije i sigurnije, jer ima uviek sve pri ruci, što bi mu zatrebalo, a osim toga ni obitelj bolestnikova većinom ne bi voljela, da se u njihovoj kući sakuplja daira, jer imade u narodu vjerovanje, da je sakupljanje daire opasan posao, koji bi ponekada znao izazvati potres, vjetar ili druge čudne pojave u kući.

Čuo sam u Banjoj Luci također govoriti, kad bi se digao naglo žestok vjetar ili kad bi se zbog kakova nepoznata uzroka stresla kuća, da bi to »moglo biti, da netko u blizini sakuplja dairu«. Prema tome se može zaključiti, da je nekoć i u Banjoj Luci bilo ljudi, koji su se time bavili.

Pošto sakupljač daire dosta riedko vrši taj težak posao, treba prije nego se opet dade na to, pripremiti se molitvom, postom i drugim gore opisanim načinima. Ako je hodža udovoljio tim uvjetima, te se osjeća sposoban za sakupljanje daire, nije potrebno, kao u nekim drugim slučajevima na posebne načine odredivati dan i sat, kad će se daira sakupljati.

Prije nego što će sakupljati dairu, sakupljač treba:

1. uzeti abdest (umivanje potrebno svakom muslimanu prije pristupanja molitvi);

2. pribaviti sedžadu (čist prostirač, na kojem se obavlja molitva);

3. pribaviti manju posudu, u koju treba staviti malo žere, na kojoj će se paliti kâd prilikom sakupljanja daire;

4. naći jedno diete, mužko ili žensko, kako to sâm način sakupljanja daire bude zahtievao, a koje nije starije od 9—12 godina, po mogućnosti zelenih očiju[4]);

5. pribaviti nož srednje veličine s crnim držkom;

6. mjesto, odnosno soba, u kojoj će se daira sakupljati, mora biti čista, dobro prozračena, tako da se ne osjeća nikakav miris ili smrad;

---

[4]) Propisi u knjigama o dairi preporučuju u nekim slučajevima mužko diete a u drugim žensko, no ne navode razloga za to. Postoje načini kojima može sakupljač dairu sakupiti sam, bez pomoći djeteta, no ti su vrlo opasni i veoma se riedko izvode. Nisam nikad čuo da bi to netko sam radio, ali sam u rukopisu navedenom sprieda u popisu pod br. 4. na str. 89. našao nekoliko uputa kako se može doći u izravan dodir sa džinima pomoću učenja poglavlja 91. iz Kur-ana. Prvi od tih načina je ovaj: »Kada izpišeš s miskom (mošusom) i šafranom ovo poglavlje sa posebnom dovom (takve se dove zovu davet t. j. poziv) umetnutom između odlomaka na jednu novu posudu, u koju se ulije voda, moraš u tu vodu gledati a učiti ovaj davet i paliti buhur (kad) sa-id, koji se zove i sant. U istinu ćeš vidjeti, tako mi Boga, džinsku skupinu vlastitim očima u sredini ove vode. Možeš ih pitati o kradi, o nekom zakopanom blagu ili uobće o nekoj nevidljivoj (gaib) stvari, a oni će ti biti uslužni u ime Boga i u ime ovoga daveta, i stavit će ti na razpoloženje džinskog vladara imenom Kesfejajil, koji vlada sedmom planetom, u koga nema laži, a uz njega je njegov pisar Ismail i ostali prisutni džini«. »Drugi način. Da se dobije na svako pitanje odgovor uči ovaj davet iza svakog namaza sedam puta kroz nekoliko dana, a ti se, potraživaču, nakadi sa kasebuzzerire i sa santom. Uistinu sedmi dan predočit će ti se jedan od džinskih vladara, koji će ti odgovoriti na sve ono što ga budeš pitao o onom, što će ti se dogoditi, dobro i zlo (od hajra i šera)«.

Kod ovih načina nije navedeno, da bi se javljale kakve strašne prikaze, no kod drugih je to izričito rečeno i opisana su pojedinačno sva prividenja, koja se javljaju onome, koji se upusti u to. Čini mu se kao da se sva kuća trese, ili kao da se je zid razpuknuo, a iz njega izletjela aždaja, ili izađe pred njega lav i jurne na nj, ali treba svim tim prikazanja odoljeti i neprestano učiti određene odlomke, ako se želi doći do cilja. Predaja, koja kruži među hodžama, što se s time bave, veli, da je najveća većina onih, koji su pokušali sami stupiti izravno u dodir sa džinima, odustala od toga još pri prvim neugodnim pojavama. Zato svi, koji stupaju u dodir sa džinima, čine to putem daire i pomoću djeteta.

Težko je međutim pribaviti diete za tu svrhu. Kad bi roditelji znali, nikako ne bi dali diete, jer se boje da se ne bi djetetu što dogodilo u susretu sa džinima. Zato treba diete pribaviti pod izlikom da će nešto donieti ili načiniti nešto u kući. Kad se diete dovede u sobu, u kojoj će se sakupljati daira, nikako mu ne valja reći, da će sada vidjeti džine, jer bi se diete prepalo i ne bi se htjelo u to upustiti, nego mu se najprije dade novaca, kao nagradu za posao, koji će obaviti, a zatim ga se na blagi način uputi, da se ne boji ničega, što će raditi i što će vidjeti. Tada se pristupi samom radu, kako je dalje navedeno.

7. prisutna osim djeteta i sakupljača može biti i druga osoba, ali pod uvjetom, da se imade za cielo vrieme samo Bogu moliti, a ni jedne druge rieči progovoriti, pa ma šta na sebi osjećala ili okom primietila. Ženama, koje imadu svoje vrieme, uobće nije dozvoljeno, da budu prisutne.

Prisutna osoba redovno je neki rod bolestniku, njegov prijatelj ili je bar poslana od njega, pa služi kao sredstvo kod izpitivanja džina, kako će se kasnije vidjeti. Umjesto osobe može zastupati bolestnika i neki njegov predmet (»biljeg«), kako je napried spomenuto kod klanjanja istihare.

Kada je sve gore navedeno pripravno, sakupljač može početi sakupljanjem daire.

Vrste i načini sakupljanja daire.

Daira na vodu (u findžanu).

Uzeti oveći findžan, u koji treba naliti vode malo više od polovice. Prostrti sedžadu naprama kibli (jugoiztoku). Na sedžadu treba sakupljač sjesti na koljena, a i diete posjesti na istu u istom stavu t. j. na koljena tako, da su koljena sakupljača i djeteta jedna drugim okrenuta i da imadu stalan dodir. Nakon sjedanja treba izpisati crnim tušem djetetu na dlan desne ruke ovaj četverokut:

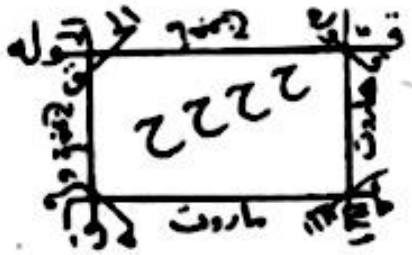

Četverokut je sastavljen od četiri rieči iz Kur-ana i to: S desna na lievo gornja crta od rieči »Kavluhu« (Božji govor), lieva crta odozgor na dolje »Elhakku« (istinit je), od lieva na desno donja crta »Ve lehu« (A On je), desna crta odozdo gore »Elmulkju« (Gospodar svega). Iznad gornje crte ime: Medžudž, s lieve strane izvan crte: Jedžudž, izpod donje crte: Marut i na desnoj strani izvan crte: Harut. (Imena melekja t. j. anđela). U sredini su napisana četiri arapska slova: Ha.

a isto takav izpisati na papir. Uzeti findžan s vodom i staviti ga na dječji dlan, na kojemu je nacrtan četverokut, a ujedno staviti pod findžan i drugi četverokut, koji je izpisan na papir. Nakon toga treba ovo izpisati na komad papira, koji je uzak i dugačak prema veličini dječjeg čela (Kur. 50., 22.).

فكشفنا عنك غطاءك فبصرك اليوم حديد

»Fekješefna ankje gita-ekje febesarukjel-jevme hadidun«.

(Ti si ovo bio zapustio i zabacio, pa smo ti Mi odkrili koprenu i tvoj je vid postao oštar.)

i taj papir staviti djetetu na čelo, tako da se pismo s vana može vidjeti. Ovo se radi stoga da se diete ne prepadne od likova i slika, koje će vidjeti na vodi u findžanu, a koje nije vidjelo u svom životu.

Poslije toga približiti si posudu, u koju je stavljeno malo žere, te, kada je i to gotovo, sakupljač treba uzeti nož (po opisu pod br. 5) s vrhom kojega treba ocrtati po podu kružnicu oko sebe i djeteta. Taj okrug treba započeti s lijeve strane sakupljača, a s desne djeteta. Prilikom početnog poteza okruga, sakupljač treba početi učiti Ajetul-Kjursiju (odlomak iz Kurana), tako da pri svršetku okruga, kada bude došao do polazne točke, bude svršio i ovaj odlomak, a tada neka nož zabode u mjesto, odakle je počeo praviti okrug. Nož neka ostane zaboden u pod sve dok se daira ne svrši.

Treba izpisati na četiri komada papira ovakav četverokut,

ح	و	د	ب
د	ب	ح	و
ب	د	و	ح
و	ح	ب	د

Slova u razdjelima četverokuta pisana po ebdžedu glase ovako:

ha	vav	dal	be
dal	be	ha	vav
be	dal	vav	ha
vav	ha	be	dal

U tom vefku sadržana su Božja imena: Vedud i Beduh, kojima se privlači u ovoj nauci naklonost neke osobe.

te ove papire jedan po jedan bacati na žeru s kadom. Imade više vrsti kadova, koji se upotrebljavaju u ovom poslu, ali pošto sve nije moguće nabaviti, dovoljno je kao kâd upotriebiti samo tamjan. Tamjanom se kadi prije početka daire, a i tokom rada treba od vremena do vremena ponovo bacati tamjana na žeru. Svrha paljenja tamjana ili drugih kadova je ublažiti džinsku srčbu prilikom njihovog dolazka.

Kada bude to učinjeno, treba pokriti diete (koje drži na dlanu findžan, izpod kojega je papir) preko glave prozirno zelenim velom. (Ne zaboraviti djetetu staviti na čelo izpisani komad papira, kako je gore označeno).

Tada treba učiti 91. poglavlje Kur-ana »Šemsun«, a prije toga djetetu narediti, da ima samo u vodu gledâti, te kada primieti neku promjenu na vodi, da to kaže. Gornje sure treba učiti sve dotle, dok se djetetu ne ukaže neka slika na vodi.

U ovom slučaju diete najprije ugleda na vodi poljanu, na kojoj se pokaže izvjestan broj živih likova, koji su ponekad obučeni u vojničko odielo[5]). Kada to diete javi sakupljaču, on treba preko djeteta odrediti, da i njihov poglavica dođe[6]). Kada diete javi, da poglavica dolazi, sakupljač treba ustati na noge kao u počast poglavareva dolazka, te kada diete kaže, da je poglavar sjeo na priesto, koji su s njime donieli njegovi pratioci, onda neka i sakupljač sjedne. Poslije toga treba uputiti ono pitanje poglavaru, za koje se je daira skupila. Naime, ako se radi o nekom bolestniku, kako je to većinom slučaj, zamo-

[5]) Izpitujući jedno diete, koje je to radilo (malu Banjalučanku od kojih 9—10 godina) saznao sam da u tom času nije više vidjela ni posudu ni vodu, nego da se je pred njom stvorila poljana, a na njoj je vidjela sasvim malena bića (diete se izrazilo »za zemlju prirasla«, što u Bosni znači sasvim malen) u šiljatim kapama. Donja usna vukla im se po zemlji, a i uši su im bile tako duge i klapave da su se po zemlji vukle. Govorili nisu ništa, nego su odgovarali na pitanja ili na zapovjedi samo stvarnim izvršenjem onoga, što se je od njih molilo.

Diete mi je reklo da je kroz sve vrieme bilo podpuno pri sviesti, a nije zapalo u neki san kao kod hipnoze.

[6]) Hodža rekne djetetu: »Ti ponavljaj, što ja govorim! Reci im: »Neka dođe i vaš poglavica!« Diete ponovi: »Neka dođe i vaš poglavica!« Taj poziv, kao i sve ostale molbe džinima, valja uputiti vrlo blagim i molećim glasom.

liti poglavara, da prikaže uzrok bolesti i odstrani napadača od bolestnika liepim načinom, a u protivnom slučaju da će sakupljač upotriebiti one kur-anske ajete (izreke) i Božja imena, što su u stanju napadača spaliti[7]).

Ako se napadač liepim putem odstrani od bolestnika, bolestnik će u taj čas pasti na kratko vrieme u nesviest, a nakon toga doći k sebi i osjećati se podpuno zdravim ili će mu barem biti bolje. Ako bude trebalo napadača silom odstraniti od bolestnika, i u tom slučaju će bolestnik pasti u nesviest, koja će dulje trajati.

U slučaju da se džini nakon dužeg učenja gornje sure ne bi odazvali odnosno došli, treba učiti ovo sve dok ne dođu: اعوذ بالله من الشّيطان الرّجيم بسْم الله الرّحمن الرّحيم يا خدّام هٰذه الْاسماء احضروا الىٰ عندنا و كلّموا بلساننا و انظروا اليه بحقّ هٰذه الْاسماء و ما فيها من الْاسرار ان تكشفوا الْمجاب بيننا و بينكم و انطقوا لنا مرادنا السّاعة ٣ مرّاة بحقّ التوراة و الْانجيل و الزّبور و الفرقان بسْم الله الرّحمن الرّحيم و اذ صرفنا اليكم نفرًا من الجنّ يستمعون الْقرْآن فلمّآ حضروه قالوا انصتوا فلمّا قضى و الّوا الىٰ قومهم منذرين قالوا يا قومنا انّا سمعنا كتابًا انزل من بعد موسٰى مصدّقًا لما بين يديه يهدى الى الحقّ و الىٰ طريق مستقيم يا قومنا اجيبوا داعى الله و امنوا به يغفر لكم من ذنوبكم و

[7]) Kod toga izpitivanja sakupljač daire često se posluži osobom, koja je prisutna, a koja je rod bolestniku ili je od njega poslana, ili opet predmetom, koji je kao »biljeg« poslan od bolestnikove strane. U prvom slučaju hodža preko djeteta izgovori ovo: »Reci im: Bolestnik je sin (ili brat ili prijatelj) ovoga, koji je prisutan. Neka kažu, kakav je uzrok njegove bolesti!« U drugom slučaju hodža, uzevši u ruke predmet poslan od bolestnikove strane, rekne ovo: »Vlastnik ovog predmeta, što držim u ruci, bolestan je (ponekad spomene i ime bolestnikovo). Neka reknu, oda šta je obolio«. Hodža predpostavlja da je obolio od napadaja nekog džina (jer se daira i sakuplja samo za one bolestnike, za koje se predpostavlja, da su oboljeli od džina), pa pita zatim: »Jesu li ga doveli?« Pošto diete vidi, kako džini između sebe izvedu pred diete džina (koji se ničim ne razlikuje od njih drugih, ali time što su ga predveli označili su ga kao krivca bolesti), odgovori: »Evo doveli su ga preda me. Ja ga vidim!« Time se smatra da je napadač odkriven, a ujedno i odstranjen od bolestnika. To jest, u isti čas čim je učinjena diagnoza, bolestnik je i izliečen. — Time je svrha postignuta, pa se učenjem propisanih molitava traži od njih da se razidu. Diete vidi, kako se oni razilaze, a zatim se izgubi i poljana, a diete vidi onaj predmet, u koji je počelo gledati. Oni koji se u tom času nalaze kraj bolestnika kod kuće, tvrde, da je u ono vrieme, kad je hodža završio dairu, odnosno kad je pronašao krivca i odstranio ga od bolestnika, ovome krenulo na bolje

يجركم من عذاب اليم و من لا يجب داعي الله فليس بمعجز في الارض و ليس له من دونه اولياء اولئك في ضلال مبين اولم يروا انّ الله الذي خلق السّموات و الارض و لم يعي بخلقهنّ بقادر على ان يحيي الموتى بلا انّه على كلّ شيء قدير

»Euzu billahimineš-šejtanirredžimi Bismillahir-rahmanir-rahimi Ja huddam hazihil-esma-i uhduru ila indina ve kjellimu bilisanina vanzuru ilejhi bihakki hazihil-esma-i ve ma fiha minel-esrari en tekjši-ful-hidžabe bejnena ve bejnekjum vantiku lena muradena bi hakkit-Tevrati vel-Indžili vez-Zeburi vel-Furkani Bismillahirrahmanirrahimi ve iz sarefna ilejkjum neferen minel-džinni jestemiunel-Kur-ane felemma hadaruhu kalu ensitu felemma kudije vellev ila kavmihim munzirine kalu ja kavmena inna semina kjitaben unzile min badi Musa musaddikan lima bejne jedejhi jehdi ilel-hakki ve ila tarikin mustekimin Ja kavmena edžibu daijellahi ve aminu bihi jagfir lekjum min zunubikjum ve judžirkjum min azabin elimin. Ve men la judžib daijellahi felejse bimudžizin fil-erdi ve lejse lehu min dunihi evlija-e ula-ikje fi dalalin mubinin. Evelem jerev ennellahellezi halekasse-mavati vel-erda ve lem jeaje bihalkihinne bikadirin ala en juhjijelmevta bela innehu ala kjulli šej-in kadirun«.

(Utičem se Bogu od prokletog šejtana. U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga. »O sluge ovih imena! Dođite nam što prije i odgovarajte nam na naša pitanja našim jezikom u ime ovih imena i njihove tajne sadržine, odkrijte zastor između nas i vas i odgovorite nam na naša pitanja u ovaj čas tri puta u ime Tevrata, Indžila, Zebura i Furkana (Kur-an), u ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga«. I gle, Mi smo ti poslali nekoliko džinova, da slušaju Kur-an. Pa kad su pristupili, da slušaju Kur-an, rekoše (jedni drugima): Šutite da slušamo! Pošto se slušanje svršilo, vratiše se narodu svome, da opominju i zastrašuju (od posljedica krivog puta). Rekoše (kad su im došli): O narode naš! Slušali smo knjigu, koja je objavljena poslije Musaa, što potvrđuje knjige, koje su prije nje objavljene, upućuje pravdi i istini i pravom putu. O narode naš! Odazovite se onome, koji Bogu poziva (poslaniku) i vjerujte u Boga. Oprostit će vam Bog griehe vaše i sačuvat će vas od bolne i užasne kazne. A tko se ne odazove onome, koji Bogu poziva, taj ne će naći mjesto, kuda će pobjeći i skloniti se na zemlji, niti će, osim Boga, drugih zaštitnika imati. Ti su (koji osim Boga druge zaštitnike uzimaju) u posve jasnoj zabludi. Zar oni ne vide, da je Allah onaj, Koji je stvorio nebesa i zemlju i nije se nimalo zamorio, stvarajući ih, i moćan je, da oživi mrtve. Da, On je svemoćan i sve učiniti može. (Kur-an, 46., 29.—33.).

A ako džini nakon dolazka ne bi htjeli da odgovaraju na stavljeno pitanje, onda treba ovo učiti:

بسم الله الرّحمن الرّحيم يا قابض اقبض روح كل معاند و يا باسط النعماء زدني

»Bismillahir-rahmanir-rahimi, ja Kabidu ikbid ruha kjulli muanidin ve ja basitun-u-ama-i zidni«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga, O Ti Veliki uzimaču, uzmi dušu svakoga hirovitog prokletnika; O Ti prosipaču mnogih blagodati povećaj mi ih.)

Nakon svršetka dozvoliti im, da se razidu i proučiti ovo:

بسم الله الرّحمن الرّحيم بارك الله فيكم و صدّق الله قولكم انصرفوا عنا بسلام

»Bismillahir-rahmanir-rahimi, Barekjellahu fikjum ve saddekallahu kavlekjum insarifu anna biselamin«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga, Bog Vas blagoslovio i vaše rieči potvrdio, razidite se od nas u zdravlju.)

Ovo učeći treba udarati dlanovima jedan o drugi. U koliko se ne bi razišli, treba proučiti ovo:

بسم الله الرّحمن الرّحيم زجرًا زجرًا طوبشات طوبشات عيشات عيشات و جعلنا من بين ايديهم سدًا و من خلفهم سدًا

»Bismillahir-rahmanir-rahimi, Zedžren Zedžren, Tuvejšatin Tuvejšatin, Ajšatin, Ajšatin, ve dže-alna min bejni ejdihim sedden ve min halfihim sedden«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga, odbijte se, odbijte se hitno kud koji, hitno kud koji, živi bili, živi bili. Mi činimo i pred njima zastor i za njima zastor.)

A u slučaju da se opet ne bi razišli, treba ovo proučiti:

بسم الله الرّحمن الرّحيم انصرفوا الى مواطنكم كما انصرفوا من عند سليمن ابن داود عليه السلام

»Bismillahir-rahmanir-rahimi, insarefu ila mevatinikjum kjema insarefu min indi Sulejman ibni Davud alejhisselam«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga, razidite se vašim prebivalištima kao što su se razišli izpred Sulejmana sina Davudova, Bog ih blagoslovio.)

i »Ajetul-Kjursi«-ju (2., 255.), te puhnuti preko djeteta u findžan. U slučaju da se ni tada ne bi razišli, treba proučiti 94. poglavlje Kur-ana (Inširah), na što će se džini bezuvjetno razići.

I s tim je ovaj način sakupljanja daire na vodu završen.

Daira na ogledalo ili na posude od porculana.

Sakupljač daire treba da postupi po svim točkama uvjeta za sakupljanje daire. Nakon toga, ovo treba proučiti 7 puta i niz diete puhnuti:

بهل نفيم مهتمم صيهوب فى هذه الارض بحق بطد زهج واح

»Behlin, Nefimin, Muhtetamin, Sajhubin fi hazihil-erdi bihakki Betadun, Zehedžin Vahin«.

(Behlin, Nefimin, Muhtetamin, Sajhubin [ugledna džinska imena, s kojima se zaklinju prisutni džini] na ovoj zemlji, tako vam ugleda Betada, Zehedža i Vaha [isto imena].)

Djetetu ovo treba na svako uho po 3 puta proučiti i puhnuti (Kur-an 48., 1.; 61., 13.):

انا فتحنا لك فتحاً مبيناً نصر من الله و فتح قريب ربنا افتح بيننا و بين قومنا بالحق و انت خير الفاتحين

»Inna fetahna lekje fethan mubinen. Nasrun minellahi ve fethun karibun. Rabbeneftah bejnena ve bejne kavmina bilhakki ve ente hajrul-fatihine«.

(Mi smo ti dali pobjedu, javnu pobjedu. Pomoć je od Boga i skora pobjeda. Naš Stvoritelj, podieli pobjedu između nas i našeg naroda. S pravdom Ti si najbolji od sviju pobjedilaca.)

Ovo izpisati na papir i djetetu na čelo staviti (Kur-an 50., 22.):

لقد كنت فى غفلة من هذ فكشفنا عنك غطاءك فبصرك اليوم حديد

»Lekad kjunte fi gafletin min haza fekješefna ankje gita-ekje febesarukjel- jevme hadidun«.

(Ti si ovo bio zapustio i zabacio, pa smo ti Mi odkrili koprenu i tvoj je vid postao oštar.)

Ovaj trokut izpisati i staviti ga pod predmet, na koji se želi daira skupiti:

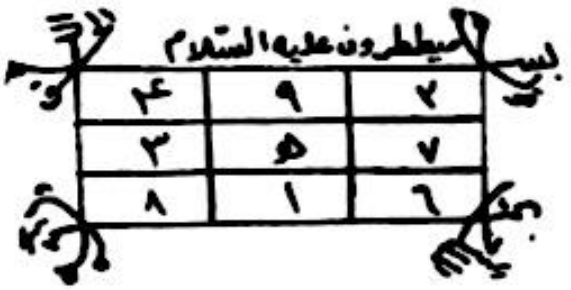

Trokut sastavljen od rečenice »Bismillahir-rahmanir-rahimi« t. j. u ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga. Gornja vodoravna crta sadrži »Bismi«, lieva okomita rieč »Ellah«, osnovica, odnosno donja crta rieč »Rahman« i desna okomita rieč »Rahim«. Iznad gornje crte »Mejtatarun alejhisselam« ime jednog džinskog cara. Na presjeku gornjeg desnog ugla u koso na presjeku rieč »kavluhu (Božji govor), lievog gornjeg ugla rieč »Elhakku« (istinit je), lievog donjeg ugla rieč »velehu« (a On je) a desnog donjeg ugla rieč »Elmulkju« (gospodar svega). Trokut se dieli u tri reda. U prvom redu s desna na lievo arapski broj 2 (po ebdžedu slovo B), zatim arapski broj 9 (po ebdžedu slovo Ti) i broj 4 (po ebdžedu slovo Dal).

U drugom redu s desna na lievo: arapski broj 7 (po ebdžedu slovo Ze), zatim arapsko slovo He (kojega je broj po ebdžedu 5) i arapski broj 3 (po ebdžedu slovo Džim).

U trećem odnosno u zadnjem redu s desna na lievo: arapski broj 6 (po ebdžedu slovo Vav), zatim arapski broj 1 (po ebdžedu slovo Elif) i arapski broj 8 (po ebdžedu slovo Ha). U prvom redu iz tri broja, po ebdžedu, značilo bi ime: Betad, a u drugom: Zehedž i u trećem: Vah (imena uglednih džinskih prvaka).

Djetetu zapovjediti, da gleda u predmet, a sakupljač treba da počne ovo učiti, sve dok se neka slika djetetu ne ukaže:

تعال تعال تعال ایها الروحانیة العلویة و السفلیة اجیبوا فی هذه الدائرة افتحوا و تکلموا فافعلوا

ما تؤمرون اینا تکونوا یات بکم الله جمیعاً قل هاتوا برهانکم ان کنتم صادقین

»Teal, Teal, Teal. Ejjuher-ruhanij-jetul-ulvijjetu vessuflijjetu, edžibu fi hazihid-da-ireti iftehu ve tekellemu, fef-alu ma tumerune ejnema tekjunu jeti bikjumullahu džemi-an. Kul hatu burhanekjum in kjuntum sadikine«.

(Dođite, dođite, dođite. Ej Vi duhovi visokih i niskih zemaljskih kugla odazovite se u ovaj krug, otvorite i progovorite; učinite ono, što vam se zapovieda; »Gdje god lutate Allah će dovesti Vas sviju i reći će: donesite Vaše dokaze, ako istinu govorite«). (Kur-an 2., 148; 27., 64.).

Nakon učenja pojaviti će se džin-čauš, te kada diete rekne, da je došao, zapovjediti mu preko djeteta, neka ide i pozove svoga poglavara neka dođe s vojskom, a sakupljač neka uči ovo:

کدِ کدِ کردِ کردِ دهِ دهِ الله رب العزة کتب علی کل شیٔ اعزه سراز سراز سراح

سراح ایان ایان یا معشر الجن و الانس ان استطعتم ان تنفذوا من اقطار السموات و الارض

فانفذوا لا تنفذون الا بسلطان قل اوحی الیّ انه استمع نفر من الجن فقالوا انا سمعنا قرانًا عجبًا

یهدی الی الرشد فامنا به و لن نشرك بربنا احدًا

»Kjedin, Kjedin, Kjerdedin, Kjerdedin, Dehin, Dehin, Ellahu Rabbul-izzeti, kjetebe ala kjulli šej-in eazzehu, Serazin, Serazin, Serahin, Serahin, Ejjanin, Ejjanin, ja me-ašereldžinni vel-insi inistetatum en tenfuzu min ektaris-semavati vel-erdi fenfuzu la tenfuzune illa bisultanin. Kul uhije ilejje ennehusteme-a neferun minel-džinni fekalu inna semina Kur-anen adžeben jehdi iler-rušdi feamenna bihi velen nušrikje birabbina ehaden«.

(Kjedin, Kjedin, Kjerdedin, Kjerdedin, Dehin [zakletva imena]. Bog je Stvoritelj uzvišeni napisao na svakoj stvari, koju je odlikovao. Serazin, Serazin, Serahin, Serahin, Ejjanin, Ejjanin [zakletva imena]. »O skupino džinovska i ljudska! Ako vi možete da prodrete i pobjegnete sa okrajaka i strana nebeskih i zemaljskih, hajde bježite! [Ali ne ćete moći Bogu pobjeći]. Ne ćete moći drugčije mimoići i pobjeći, osim sa snagom i silom [a vi za to nemate snage]. Reci: Meni je objavljeno. Prisluškivala je jedna skupina džinova. I govorili su: Mi smo slušali divni Kur-an, koji upućuje na pravi put. Mi smo ga vjerovali. I mi ne ćemo nikako Gospodaru našem nikoga suparnikom postavljati i vjerovati«). (Kur-an 55., 33. i 72., 1.—2.).

Kada diete najavi njihov dolazak, opet im zapovieditи neka im dođe kava, a proučiti ovo (Kur-an 6., 59.):

و عنده مفاتح الغیب لا یعلمها الا هو و یعلم ما فی البر و البحر و ما تسقط من ورقة الا یعلمها و لا حبة

فی ظلمات الارض و لا رطب و لا یابس الا فی کتاب مبین

»Ve indehu mefatihul-gajbi la jealemuha illa huve ve jealemu ma filberri velbahri ve ma teskutu min verekatin illa jealemuha ve la habbetin fi zulumatil-erdi ve la retbin ve la jabisin illa fi kjitabin mubinine«.

(Kod Boga su ključevi tajne, koje nitko ne zna osim Njega. On znade, šta ima i na kopnu i u moru. Ne spada ni jedan list s drveća, niti jedno zrnce u zemaljskim tminama, da Bog za njih ne zna, a niti ima mokra, niti suha mjesta, a da nije zabilježeno u Božjoj knjizi objavljenoj.)

Kada diete najavi, da im je kava došla, reći neka ju piju, a ovo učiti (Kur-an 36., 72.—73.):

و ذلّلناها لهم فمنها ركوبهم و منها يأكلون و لهم فيها منافع و مشارب افلا يشكرون

»Ve zellelnaha lehum feminha rekjubuhum ve minha jekjulune. Velehum fiha menafi-u ve mešaribu efela ješkjurune«.

(I Mi smo ih učinili podložnim njima, pa neka neke jašu, a od nekih neka [meso] jedu. Oni od njih imaju mnoge koristi. Piju [mlieko njihovo]. Zar oni još ne zahvaljuju?)

Pošto diete najavi, da su kavu popili, zapovjediti im, da sebi jelo donesu, a ovo treba učiti (Kur-an 89., 37.—8.):

بسم الله الرّحمن الرّحيم ربّ السّموات و الارض و ما بينهما الرّحمن لا يملكون منه خطاباً يوم يقوم
الرّوح و الملائكة صفّاً لا يتكلّمون الّا من اذن له الرّحمن و قال صواباً

»Bismillahir-rahmanir-rahimi, rabbissemavati vel-erdi ve ma bejnehumer-rahmani la jemlikjune minhu hitaben. Jevme jekumur-ruhu vel mela-ikjetu saffen la jetekjellemune illa men ezine lehur-rahmanu ve kale savaben«.

(U ime Boga, koji drži nebesa i zemlju i sve ono, što je među njima, i koji je Sveobći Dobročinitelj, prema kome nema nitko snage da govori i da Mu prigovara. Onoga dana, kada će Duh i anđeli stajati u redovima, ne će moći govoriti nitko, osim onoga, kome Sveobći Dobročinitelj dopusti i koji ima da govori istinu.)

Nakon toga diete će najaviti, da su donieli neku životinju. Onda treba zapovjediti, da ju zakolju, a ovo učiti (Kur-an 3., 154.):

بسم الله الرّحمن الرّحيم ثمّ انزل عليكم من بعد الغمّ امنةً نعاساً يغشى طائفةً منكم و طائفة قد
اهمّتهم انفسهم يظنّون بالله غير الحقّ ظنّ الجاهليّة يقولون هل لنا من الامر من شيء قل انّ الامر
كلّه لله يخفون فى انفسهم ما لا يبدون لك يقولون لو كان لنا من الامر شيء ما قتلنا ههنا قل
لو كنتم فى بيوتكم لبرز الّذين كتب عليهم القتل الى مضاجعهم و ليبتلى الله ما فى صدوركم و ليمحّص
ما فى قلوبكم و الله عليم بذات الصّدور

»Bismillahir-rahmanir-rahimi, Summe enzele alejkjum min badil-gammi emeneten nuasen jegša ta-ifeten minkjum ve ta-ifetun kad ehemmethum enfusuhum jezun-nune billahi gajrel-hakki zannel-džahilijjeti jekulune hel lena minel-emri min šej-in kul innel-emre kjullehu lillahi juhfune fi enfusihim ma la jubdune lekje jekulune lev kjane lena minel-emri šej-un ma kutilna hahuna kul lev kjuntum fi bujutikjum leberezellezine kjutibe alejhimul-katlu ila medadžiihim velijebtelijellehu ma fi sudurikjum velijumehhisa ma fi kulubikjum vellahu alimun bizatis-sudur«.

(Zatim je poslije brige i tuge [koja vas je snašla iza poraza] spustio i poslao [Bog] mir, pa se je jedan dio između vas spokojno u san zaveo [pravi i istinski vjernici], a drugi se o sebi zabavio [licemjerci], misleći o Bogu neistine, koje su samo pogani mogli misliti. Govoriše: »Šta mi od ovog [od pobjede] imamo?« Reci: Svi poslovi samo Bogu pripadaju. Oni sakrivaju u sebi, što ne će da tebi pokažu i govore: »Da je makar kakva odluka u našim rukama bila, mi se ne bi bili ovdje borili«. Reci: Da ste vi ostali u vašim kućama, opet bi izašli oni, kojima je određeno da budu ubijeni, do gubilišta svojih. Ovo je Bog učinio, da unutrašnjost vašu izpita i očisti srdca vaša. Bog sve zna, što u vama ima.)

Kada diete najavi, da je životinja zaklana, zapovjediti im, da vatru nalože, a ovo učiti (Kur-an 55., 35. i 44., 10—1.):

بسم الله الرّحمن الرّحيم يرسل عليكما شواظ من نار و نحاس فلا تنتصران نار الله الموقدة الّتي فارتقب

يوم تأتي السّماء بدخان مبين يغشى النّاس هٰذا عذاب اليم

»Bismillahir-rahmanir-rahimi, Jurselu alejkjuma šuvazun min narin ve nuhasun fela tentesirani. Narullahil-mukadetul-leti. Fertekib jevme tetis-sema-u biduhanin mubinin jagšen-nase haza azabun elimun«.

(Sprema se na vas žarki i blistavi plamen ognja i tmasti dim, pa se ne ćete moći obraniti, to je razžarena Božja vatra, koja obuzima i obuhvaća srdca, pa izčekuj dan, kada će se nebo zaviti jasnom i vidljivom tamom i maglom! [zbog suše i gladi pričinjat će im se, kao da je nebo maglom prekriveno i zastrto]. Prekriti će i zastrieti će sviet. [Oni će reći]: Ovo je bolna i užasna kazna.)

Nakon toga zapovjediti im, da zaklanu životinju izpeku, a ovo treba proučiti:

بسم الله الرّحمن الرّحيم يا الله الحكيم العدل اللّطيف الخبير العظيم الغفور الشّكور فرد جبّار شكور

ثابت ذكيّ خبير اقسمت عليكم ايّها الرّوحانيّة العلويّة عزمت عليكم ايّها الرّوحانيّة السّفلية يا

مذهب فافعلوا ما تؤمرون بحقّ اميركم

»Bismillahir-rahmanir-rahimi, ja Ellahul-Hakjemul-Adlul-Latiful-Habirul-Azimul-Gafuruš-Šekjuru. Ferdun, Džebbarun, Šekjurun, Sabitun, Zekjijjun, Habirun. Aksemtu alejkjum ejjuherruhanijjetul-ulvijjetu azemtu alejkjum ejjuherruhanijetus-suflijjetu ja Muzhib fef-alu ma tumerune bihakki emirikjum«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga, o veliki Bože, sudijo, pravedniče blaženi, obavješteni, Veliki opraštaču, hvaljeni Bože. Jedan je, strog je, zahvalan je, stalan je, čist je obaviešten je. Zaklinjem vas, o vi duhovi visokih sfera i preklinjem vas, o vi duhovi nižih područja, o Muzhibe [ime džinskog vladara], uradite, što vam se nalaže, tako vam vašeg vladara.)

Poslije toga zapovjediti im, da jedu, a ovo učiti (Kur-an 42., 19. i 36., 28.—9.):

بسم الله الرّحمن الرّحيم الله لطيف بعباده يرزق من يشاء و هو القويّ العزيز و ما انزلنا على

قومه من بعده من جند من السّماء و ما كنّا منزلين ان كانت الّا صيحةً واحدةً فاذا هم خامدون

»Bismillahir-rahmanir-rahimi, Ellahu Latifun bi-ibadihi jerzuku men ješa-u ve huvel Kavijjul-azizu. Ve ma enzelna ala kavmihi min badihi min džundin mines-sema-i ve ma kjunna munziline, in kjanet illa sajhaten vahideten feiza hum hamidune«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga, Bog je dobar i milostiv robovima svojim. Daje hranu, kome hoće. On je moćan i jedini je pobjednik. I Mi nismo poslali na narod njegov i za njega vojsku s neba. I Mi nismo to slali. Njih je stigla samo strašna i podmukla jeka. Pa su svi na jedan put zamrli i otišli.)

Nakon jela zapovjediti im, da sebi kavu donesu, a ovo učiti (Kur-an 36., 1.—4. i 71.):

بسم الله الرحمن الرحيم يسٓ والقرأن الحكيم انك لمن المرسلين على صراطٍ مستقيم اولم يروا انّا

خلقنا لهم ممّا عملت ايدينا انعاماً فهم لها مالكون

»Bismillahir-rahmanir-rahimi, Jasin vel-Kur-anil hakjimi innekje leminel-murseline ala siratin mustekimin, evelem jerev enna halekna lehum mimma amilet ejdina en-amen fehum leha malikjune«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga, o čovječe! Svrati pozornost Kur-anu, koji je pun mudrosti! Zaista si ti jedan od poslanih poslanika. Ti si na istinskom pravom putu. Zar oni ne vide, da smo im Mi stvorili životinje, koje su djelo ruku Naših, pa ih oni posjeduju.)

Kada diete najavi, da su kavu popili, zapovjediti im, da bolestnika predoče (da pokažu njegov lik) i da kažu kakva je bolest, a ovo učiti:

بسم الله الرحمن الرحيم يا الله يا مبين يا عليم يا الله يا مبين يا عليم يا الله يا مبين يا عليم

»Bismilahir-rahmanir-rahimi, ja Ellahu, ja Mubinu, ja Alimu«.

(O Bože, o Objavitelju, o Sveznajući! [tri puta].)

Pošto bolestnika predoče, pitati, koji je džin bolestnika napao, a ovo učiti (Kur-an 79., 37.—8.):

بسم الله الرحمن الرحيم ربّ السموات والارض وما بينهما الرحمن لا يملكون منه خطاباً يوم يقوم

الرّوح والملائكة صفّاً لا يتكلّمون الّا من اذن له الرّحمن وقال صواباً

»Bismillahir-rahmanir-rahimi, Rabbissemavati vel-erdi ve ma bejne-humer-rahmani la jemlikjune minhu hitaben. Jevme jekumur-ruhu velmela-ikjetu saffen la jetekjellemune illa men ezine lehur-rahmanu ve kale savaben«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga. Boga, koji drži nebesa i zemlju i sve ono, što je među njima, i koji je sveobći dobročinitelj, prema kome nema nitko snage, da govori i da Mu prigovara. Onoga dana, kada će Duh i anđeli stajati u redovima, ne će moći govoriti nitko, osim onoga, kome Svemogući dobročinitelj dopusti i koji ima da govori istinu.)

Kada diete najavi, da je ugledalo džina napadača, sakupljač treba imati pri ruci jedan štap — po mogućnosti od gorkog šipa ili od ružice — s kojim će ovo učeći udarati pokraj sebe po podu. Tim udaranjem se tuče džin napadač, a uči se ovo (Kur-an 36., 78.):

بسم الله الرحمن الرحيم و ضرب لنا مثلاً و نسى خلقه قال من يحيي العظام و هي رميم

»Bismillahir-rahmanir-rahimi, ve darebe lena meselen ve nesije halkahu kale men juhjil-izame vehije remimun«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga. I iznio je nama primjer, a zaboravio je, kako je on stvoren. Rekao je: »Tko će oživiti kost, kad je ona izstruhnula?«)

Da napadača njihov poglavar baci u zatvor ovo treba učiti (Kur-an 27., 30.—1. i 2., 18.):

بسم الله الرحمن الرحيم انه من سليمن و انه بسم الله الرحمن الرحيم الا تعلوا علي و أتوني مسلمين

صم بكم عمي فهم لا يبصرون

»Bismillahir-rahmanir-rahimi. Innehu min Sulejmane ve innehu Bismillahir-rahmanir-rahimi. Ella talu alejje vetuni muslimine. Summun bukjmun umjun fehum la jubsirune«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga. Zaista je ono od Sulejmana i ono je u ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga, da se ne veličate nad mene i da mi dodete muslimani. Oni su gluhi, niemi i ćoravi, pa oni ništa ne vide.)

Da napadača poglavar sveže za neki predmet, ovo treba učiti (Kur-an 3., 26.):

بسم الله الرحمن الرحيم قل اللهم مالك الملك تؤتي الملك من تشاء و تنزع الملك ممن تشاء و تعز

من تشاء و تذل من تشاء بيدك الخير انك على كل شيء قدير

»Bismillahir-rahmanir-rahimi. Kulil-lahumme malikjel mulkji tutil mulkje men teša-u ve tenziul mulkje mimmen teša-u ve tuizzu men teša-u ve tuzillu men teša-u bijedikjel hajru innekje ala kjulli šej-in kadirun«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga. Reci: Moj Bože, Ti si pravi i istinski Gospodar svega, što postoji, Ti daješ vlast kome hoćeš, a uzimaš je od koga hoćeš. Kome hoćeš moć i slavu daješ, a koga hoćeš ponizuješ. Dobrota je samo u Tvojoj ruci. Ti uistinu sve možeš.)

Da se spali džin, koji je bolestnika napao, ovo treba učiti:

بسم الله الرحمن الرحيم فرد جبار شكور ثابت ظاهر خبير زكي فارتقب يوم تأتي السماء بدخان

مبين ينشي الناس هذا عذاب اليم يرسل عليكما شواظ من نار و نحاس فلا تنتصران

»Bismillahir-rahmanir-rahimi. Ferdun, Džebbarun, Šekjurun, Sabitun, Zahirun, Habirun, Zekjijjun. Fertekib jevme tetissema-u biduhanin mubinin. Jagšennase haza azabun elimun. Jurselu alejkjuma šuvazun min narin ve nuhasun fela tentesirani«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga. Jedan je, strog je, zahvalan je, stalan je, pomagač je, obaviešten je, čist je. »Izčekuj dan, kada će se nebo zaviti jasnom i vidljivom tamom i maglom [zbog suše i gladi pričinjat će im se, kao da je nebo maglom pokriveno]. Prekriti će i zastrieti će sviet. [Oni će reći]: Ovo je bolna i užasna kazna)«. (Kur-an 44., 10.—11.).

Da se džini razidu, ovo treba učiti i preko djeteta puhati:

بسم الله الرحمن الرحيم بارك الله فيكم و عليكم فانتشروا فى الارض (٣ مرّاة) اذا زلزلت الارض زلزالها و اخرجت الارض اثقالها و قال الانسان ما لها يومئذ تحدّث اخبارها بانّ ربّك اوحى لها يومئذٍ يصدر النّاس اشتاتاً (٧ مرّاة)

»Bismillahir-rahmanir-rahimi. Barekjellahu fikjum ve alejkjum. Fenteširu fil-erdi (3 merratin). Iza zulziletil-erdu zilzaleha ve ahredžetil-erdu eskaleha ve kalel insanu maleha. Jevmeizin tuhaddisu ahbareha bienne rabbekje evha leha. Jevmeizin jasdurun-nasu eštaten (7 merratin)«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga. Neka Bog među vama prospe svoj blagoslov i na nas. Raziđite se po zemlji [3 puta]. »Kada se zemlja potrese strašnom trešnjom i kada zemlja izbaci svoje terete, pa čovjek rekne: »Šta joj je?« Toga će dana zemlja pričati svoje viesti, jer joj je tvoj Gospodar Bog zapovjedio. Toga će dana izaći ljudi u grupama, da im se pokažu njihova djela« [Kur-an 99., 1.—6.] [7 puta treba proučiti.])

S tim je i ovaj način sakupljanja daire završen.

Daira na nokat.

Prije početka sakupljanja treba postupiti po svim točkama uvjeta za sakupljanje daire. Nakon toga namazati nokat desnog palca djetetu tušem i malo pričekati, da se tuš osuši. Poslije kanuti jednu kap maslinovog ulja na namazani nokat tako, da se cakli. Pošto se kap ulja razide po cielom noktu, sakupljač treba da ovo uči, sve dok se djetetu likovi ne pokažu. Diete će najprije ugledati poljanu, na kojoj će se sakupiti izvjestan broj džina, koji će stati pored djeteta. Onda sakupljač neka stavlja pitanja preko djeteta.

Ovo treba učiti nebrojeno puta, sve dok se džini ne sakupe:

بسم الله الرحمن الرحيم يا شماتيل يا طشطائيل عزمت عليكم يا معشر الجنّ و الانس ان استطعتم ان تنفذوا من اقطار السّموات و الارض فانفذوا لا تنفذون الاّ بسلطان فبأىّ الآء ربّكما تكذّبان

»Bismillahir-rahmanir-rahimi. Ja Šem-ail, ja Taštail. Azemtu alejkjum ja meašerel-džinni vel-insi inistetatum en tenfuzu min ektaris-semavati vel-erdi fenfuzu la tenfuzune illa bisultanin febiejji alai rabbikjuma tukjezzibani«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga. O Šem-aile, o Taštaile, upućujem zakletvu na vas. »O skupino džinovska i ljudska! Ako vi možete da prodrete i pobjegnete sa okrajaka i strana nebeskih i zemaljskih, hajde bježite! [Ali ne ćete moći Bogu pobjeći]. Ne ćete moći drugčije mimoići i pobjeći, osim sa snagom i silom, [a vi za to nemate snage.])« (Kur-an 55., 33.).

Ovo treba učiti nakon svakog postavljenog pitanja, sve dok se odgovor ne dobije.

Da se džini razidu treba proučiti Ajetul-Kjursiju i puhati niz diete, sve dok se džini ne razidu.

Daira na dlan.

Pošto se postupi po svim uvjetima za sakupljanje daire, napisati na dječji dlan desne ruke (dobro opran) 11 puta »هو« — Hu — i djetetu zapovjediti, da gleda neprestano u dlan, a sakupljač treba da uči ovo (Kur-an 27., 38.):

بسم الله الرّحمن الرّحيم يا ٠ يّها ألملأ ايّكم يأتنى بعرشها قبل ان يأتونى مسلمين

»Bismillahir-rahmanir-rahimi. Ja ejjuhel-mele-u ejjukjum jetini biaršiha kable en jetuni muslimine«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga. O narode! Koji će mi od vas donieti njezin priestol prije nego mi dođu kao muslimani [pokoreni]).

Kupeći ovu dairu treba paliti kao kâd: udagač i tamjan. Po završetku daire, da se džini razidu, treba učiti Ajetul-Kjursiju i niz diete puhati, sve dok se džini ne razidu.

Daira na vodu (u ćasi).

Nakon postupka po svim uvjetima o sakupljanju daire, naliti vode u ćasu, koja je iznutra zeleno pocaklena (kalajsana). (Obično se u ovu svrhu upotrebljuju ćase od zemlje) Staviti u tu vodu jedno zrno pšenice i jedno ječma, te 40 akči (svaka akča je 3 pare). U ovom slučaju može da posluži i jedan srebrni turski groš. Pošto se to u vodu stavi, zapovjediti djetetu, da gleda u vodu, a sakupljač treba da ovo uči (Kur-an 27., 38.):

بسم الله الرّحمن الرّحيم يا ايّها ألملأ ايّكم يأتنى بعرشها قبل ان يأتونى مسلمين

»Bismillahir-rahmanir-rahimi. Ja ejjuhel mele-u ejjukjum jetini biaršiha kable en jetuni muslimine«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga. O narode! Koji će mi od vas donieti njezin priestol prije nego mi dođu kao muslimani [pokoreni]).

Ovo treba učiti nebrojeno puta sve dok se džini ne pojave. Kad se slučajno džini ne bi htjeli pojaviti, onda treba ovo učiti, na što će se džini svakako pokazati (Kur-an 6., 1.):

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذى خلق السموات و الارض و جعل الظلمات و النور ثم الذين كفروا بربهم يعدلون

»Bismillahir-rahmanir-rahimi. Elhamdulillahillezi halekas-semavati vel erda ve džealez-zulumati vennuri summellezine kjeferu birabbihim jadilune«.

(U ime Boga općeg dobročinitelja milostivoga. Svaka hvala jest Svevišnjem Bogu, koji je stvorio nebesa i zemlju i učinio tminu i svietlo, pa nakon toga oni, koji ne vjeruju, udaljuju se od Stvoritelja.)

Da se džini razidu, treba učiti Ajetul-kjursiju i puhati niz diete, a prilikom sakupljanja paliti po malo tamjana.

S time su završeni načini sakupljanja gornjih daira.

Ovo nekoliko načina za sakupljanje daire jesu najjednostavniji i najlakši. Imade još mnogo načina. Ovim načinima mogu se poslužiti oni, koji imadu u ovoj knjizi opisane uvjete za sakupljanje daire, a oni, koji se već bave ovim poslom, imadu jedan način, kojim se služe. Kao u svakom poslu, nije ni ovdje dobro mienjati načine za sakupljanje daire, nego, pošto se nekoliko puta izkuša, služiti se jednim načinom, tako da sakupljač stekne tako zvani unsijjet, prijateljske veze s osobljem jednog načina sakupljanja daire. Svaki čovjek imade više povjerenja u onu osobu, s kojom imade češće neke veze, nego li u onu osobu, koju prvi put vidi. Tako isto, više puta radeći jednim načinom daire steče čovjek s tim osobljem prijateljske veze i može biti siguran u dobivene odgovore na svoja pitanja. Samo se ne smije zaboraviti, da s džinima valja sasma blago i uljudno postupati. Svako grubo ponašanje s njima, može nanieti vrlo težke posljedice.

Drugo poglavlje.

POZNAVANJE ARAPSKOG JEZIKA I PISMA.

Zašto je i koliko je potrebno spravljaču zapisa znati arapski jezik i pismo, već je mnogo napried rečeno, a ovdje bih još dodao sliedeće:

Arapsko pismo jedno je od najtočnijih i najosjetljivijih pisama na zemlji[1]), a može se pisati na nekoliko načina. Od svih vrsta arapskog pisma gotovo je najbolje pismo zvano sulus (suls), kojim su se većinom služili pisci Kur-ana i ostalih, kako vjerskih, tako i svjetovnih djela.

Carski berati i fermani (dekreti) pisali su se pismima zvanim talik divanija i kjofija, jer su ta pisma bila mnogo teža, nego pismo sulus, te je zbog toga malo ljudi znalo pisati ta pisma, pa je bilo sigurnije, da ne će tkogod izprave krivotvoriti.

Za točno pisanje arapskog pisma postoje propisi o mjerama (terezija), kojima se može izmjeriti pomoću određenog broja točkica ili crtica propisne razmake dielova svakog slova (vidi tabelu na str. 48.).

Pisati dobro i pravilno arapsko pismo, zavisi o velikom trudu i pažnji, u tolikoj mjeri, da se bez ikakva prigovora može reći, da je to posebna nauka. Kao dokaz tome, dovoljno je navesti, da kako u Turskoj, tako na cielom Iztoku, a naročito kod onih naroda, kojih je materinji jezik arapski, mnogi znadu arapski pisati, ali ih je malo koji pravilno pišu. Osobe, koje imaju tu sposobnost, dobiju posebno zvanje kao i svaki stručnjak svoga zanata. Njihov je naziv hattat (crtač), a takvih danas, naročito u našim krajevima malo imade.

Budući da u današnjoj Turskoj, nekadanjem središtu iztočnih nauka, ne postoji više arapsko pismo, kao jedino vrelo te nauke ostaje Egipat i neke arapske pokrajine.

---

[1]) Manjak obične točke s nekog arapskog slova izmieni smisao i sadržaj čitave rečenice.

Zapisi se pišu arapskim pismom i to sulusom, a obično na bielom papiru širokom od 5 do 10 cm, a dugim do 50 cm, no ponekad je potrebno da taj papir bude dugačak i tri metra. Sadrže većinom kur-anske ajete (odlomke) i razne dove (molitve), sastavljene za razne bolesti[2]).

Većinom se pišu takozvanim saz kalemom, vrsti tanke trstike, koja raste samo u iztočnim krajevima. Onaj kraj kalema, kojim će se pisati, mora biti u koso odrezan i razciepljen. Treba posebna vještina i znanje, da se ovu trstiku zareže i učini je spremnom za pisanje. Na prvom mjestu potreban je nožić zvani kalemtraš, koji je naročito za ovaj posao, a mora biti oštar kao britva. Za odsiecanje vrha kalema upotrebljava se kao podloga košćana pločica (mik-taa), široka 2 a duga 10—15 centimetara, koja izključivo služi za odrezivanje vrha ovih kalema. Ako želiš da pismo bude liepo pisano, vrh mora biti sasvim ravno odrezan i bez dlačica.

Po nekada se preporučuje pisanje zapisa sa gvozdenim perom, a nekad i zlatnim. Drugda opet sa perom spravljenim od raznih trava, kao na pr. od bosioka i slično.

---

[2]) Varoški i seoski hodže u Bosni služe se i sulusom i rikom (običnijom vrsti pisma, kojom se pišu pisma), a većina njih u novije vrieme nekim nepismeno izobličenim, često nečitljivim pismom. Razlog je tome, što se bosanski muslimani nemaju prilike naobraziti u arapskom pismu. Još dok ovo malo starijih ljudi izumre, posve riedko će biti moguće vidjeti u ovim krajevima pismo dobro i pravilno napisano. Muslimansko diete počne učiti arapsko pismo, kad sa 5 ili 6 godina dođe u mekteb (muslimansku vjersku osnovnu školu), u kojoj se uči osim vjeronauka i poviesti vjere, koju se predaje na hrvatskom jeziku, samo arapsko pismo, ali jezik ne, zatim Kur-an i razne molitve, tako da diete nakon dvie do četiri godine, (jer neka djeca već za dvie godine ili čak za godinu dana napuste mekteb), nauči čitati (»učiti«) Kur-an i neke molitve na arapskom jeziku. Kur-an se ne uči prevoditi, ali ostale dove potrebite o abdestu i namazu nauči diete na arapskom jeziku i njihov prievod. Sa 8 ili 10 godina diete pređe u hrvatsku osnovnu školu, pa kasnije možda u srednju i tu više nema prilike učiti arapsko pismo ni jezik, osim nekih većih molitava i njihovih prievoda, jer inače pod vjeronaukom sluša samo o vjeri i o poviesti vjere. Prema tome je razumljivo da zaboravi i ono, što je znalo u mektebu pisati, u koliko ne bi pojedini đaci bar po nekada nastojali, da posve ne zaborave barem pisati arapski, a takvih je vrlo malo.

Izuzetno bi koji đak svršivši mekteb počeo pohađati medresu, u kojoj uči osim arapskog jezika i arapsko pismo, pa bi imao prilike, da nauči liepo pisati, u koliko bi imao dobra nastavnika za arapsko pismo.

Tinta za zapise zove se murekjeb. To je posebna vrsta tinte, koja se većinom upotrebljava u ove svrhe, a nema je danas ni u samom Stambolu, gdje se je nekoć izrađivala i prodavala.

Murekjeb se drži u divitu, vrsti tintarnice, što se može zadjeti za pojas i nositi sobom. U onom odjeljku divita, što je određen za murekjeb, stavljene su kučine od neke iztočne trave (lif), koje su samo natopljene murekjebom tako da se kod zamakanja kalema u divit ne uhvati previše crnila na kalem. Murekjeb ima to svojstvo, da se može vodom ili slinom pokvašenim prstom lako izbrisati tako da se pogrješke u pismu bez potežkoća izprave.

Danas se neki služe tušem, a mnogi i tintom, koju imadu pri ruci.

U važnijim slučajevima preporučuje se pisanje zapisa s posebno spravljenom tekućinom, koja se pravi na ovaj način: treba uzeti jednu količinu (po potrebi) đulsije (vode od ružica), te u nju staviti izvjestnu količinu cvata od šafrana, koji će ostati u toj vodi 24 sata, a onda to procijediti u bocu, u koju se doda malo mošusa (miska) i džul-jaga (ružina ulja). Danas gotovo i nema ljudi, koji bi s tom tekućinom pisali zapise, jer je ona prilično skupa.

Tu bi naučio Kur-an prevoditi i uobće stekao bolju vjersku naobrazbu. Svršeni đak medrese postaje hodžom, imamom u nekom mjestu. Ponajviše šalju svoju djecu u medresu seljaci, jer je medresa kao internat jeftinija škola, pa se svršeni đaci i vraćaju većinom opet na selo kao hodže.

Nauka o zapisima ne predaje se u medresi, nego tek ako koji od đaka za vrijeme svog školovanja nađe kakvu knjigu o zapisima, pa je sam prouči i smisli, da se tome posveti. Izvježba se u tome i bavi se kasnije uz svećeničko zvanje i pisanjem zapisa.

No desi se i takav slučaj, da neki Bosanac ode u Tursku, nauči tamo turski jezik i ponešto pisati, pa vrativši se u Bosnu s kakvom knjigom o zapisima ili našavši je ovdje, počne se baviti pisanjem zapisa, jer vidi, da je to dobro vrelo zarade. Upravo za to, jer je to unosno zvanje, nađe se đakako i varalica, koji nemaju pojma ni o arapskom pismu ni o jeziku, pa svakako ni o pravom zapisu, nego stavljaju razne znakove bez reda i smisla, koji ne sadrže ni jednu pravilnu rečenicu ni jednog jezika na zemlji. Imao sam prilike nedavno vidjeti zapis takve vrsti, spravljen na običnoj poštanskoj marki, na kojoj je bilo nešto načrčkano, i ta marka savijena u trokut poput zapisa. Napravio ga je prije par godina neki hodža, zvani »Varalica«, koji je živio u nekom mjestu u okolici Bihaća, te je bio unatoč svog naziva obljubljen u puku i čuven, da je svijet samo hrlio k njemu.

Arapska slova pisana pravilno (po tereziji) mjerilu	Arapska slova pisana bez (terezije) mjerila	Ime slova	Samostalna	Arapska slova pisana pravilno (po tereziji) mjerilu	Arapska slova pisana bez (terezije) mjerila	Ime slova	Samostalna
ا	ا	Elif	a	ض	ض	Dhat	dd, d
بـ	ب	Be	b	ط	ط	Thi	tt, h
تـ	ت	Te	t	ظ	ظ	Dzi	dz
ثـ	ث	Tse	ts	ع	ع	Ain	grleno
جـ	ج	Džim	dž	غ	غ	Ghain	gh
حـ	ح	Hha	hh	ف	ف	Fe	f
خـ	خ	Khi	kh	ق	ق	Khaf	k
د	د	Dal	d	ك	ك	Kef	kj
ذ	ذ	Dzel	dz	ل	ل	Lam	l
ر	ر	Ri	r	م	م	Mim	m
ز	ز	Ze	z	ن	ن	Nun	n
سـ	س	Sin	s	و	و	Vav	v
شـ	ش	Šin	š	هـ	هـ	He	h
صـ	ص	Sat	ss	ى	ى	Je	J, i

Za sušenje pisma upotrebljavalo se je (kao nekoć u zapadnoj Europi) rih, kristalni prašak, što se drži u spremnici sličnoj soljenki sa proluknjanim poklopcem, da se može razsipati po pismu.

Zapisi se motaju kod muslimana većinom u trokut, a kod kršćanskih svećenika u četverokut.

Stavljaju se na razna mjesta, kao na glavu, sljepočice, oči, vrat, ruke, noge, te na razna ostala mjesta, gdje bude potrebno[5]). Prije stavljanja na oboljelo mjesto, zapis treba zamotati u mušem-mu, voščano čisto platno u istoj širini i tek onda staviti na oboljelo mjesto. To se radi za to, jer je sadržaj zapisa sastavljen iz kur-anskih rečenica, te se ne smije nositi bez omota, budući da čovjek ide na takva mjesta, u koja se ne smiju Božje izreke nositi neumotane.

Imade zapisa, s kojima se bolestnik kadi, a ima ih, koji se meću u vodu, koju bolestnik pije ili se u toj vodi kupa. Imade ih opet, koji se kopaju u zemlju ili na drvo postavljaju. Ukratko upotrebljavaju se, kako to bude trebalo.

Osim papira, zapisi se pišu još na bakreni lim, kamen, ljusku od jajeta, list naranče i limuna, na raznu kožu: zmijsku, žablju, sliepog miša, srne, divokoze i dr. Ove kože moraju biti učinjene raznim sastavima, a ne jednostavno, kako se obično koža čini. Svaka spomenuta koža imade posebne propise, kako je treba činiti.

Prilikom pravljenja zapisa potrebno je paliti razne kadove ili zapis po svršetku nakaditi, što je od velike važnosti. Te kadove težko je protumačiti na naš jezik, jer su većinom označivani raznim tajnim pismima i na raznim jezicima, te je nemoguće doznati pravi naziv, ako spravljač nema pri ruci abecede raznih tajnih pismena, po kojima će te tajanstvene izraze odgonetnuti. O tom malo kasnije.

Za onoga, koji se misli baviti pisanjem zapisa i hamajlija ili uobće poslovima koji spadaju u ovu struku, potrebno je znati mali i veliki »ebdžed« — vrst abecede, koja se sastoji iz 28 harfova (slova), od kojih svako slovo imade svoj posebni broj.

---

[5]) Na gornjem dielu tiela ne smiju se zapisi stavljati izpod pasa, a na bolestnoj nozi zapis se može nositi samo poviše koljena.

»Veliki ebdžed«

ا ب ج د ه و ز ح ط ی ك ل م ن س ع

١ ٢ ٣ ٤ ٥ ٦ ٧ ٨ ٩ ١٠ ٢٠ ٣٠ ٤٠ ٥٠ ٦٠ ٧٠

ف ص ق ر ش ت ث خ ذ ض ظ غ

٨٠ ٩٠ ١٠٠ ٢٠٠ ٣٠٠ ٤٠٠ ٥٠٠ ٦٠٠ ٧٠٠ ٨٠٠ ٩٠٠ ١٠٠٠

Elif	Be	Džim	Dal	He	Vav	Ze	Ha	Ti
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Je	Kjef	Lam	Mim	Nun	Sin	Ain	Fe	Sad
10	20	30	40	50	60	70	80	90

Kaf	Re	Šin	Te	Se	Hi	Zel	Dad	Zi	Gain
100	200	300	400	500	600	700	800	900	1000

»Mali ebdžed«

ا ب ج د ه و ز ح ط ی ك ل م ن س ع

١ ٢ ٣ ٤ ٥ ٦ ٧ ٨ ٩ ١٠ ساقط ٢ ٤ ٦ ٨ ١٠

ف ص ق ر ش ت ث خ ذ ض ظ غ

٨ ٦ ٤ ٨ ساقط ٤ ٨ ساقط ٤ ٨ ساقط ٤

Elif	Be	Džim	Dal	He	Vav	Ze	Ha	Ti
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Je	Kjef	Lam	Mim	Nun	Sin	Ain	Fe	Sad
10	8	6	4	2	x	10	8	6

Kaf	Re	Šin	Te	Se	Hi	Zel	Dad	Zi	Gain
4	8	x	4	8	x	4	8	x	4

S gornjim slovima odnosno njihovim brojevima pronalaze se zviezde, označuju razne bolesti, određuju se vremena, u kojima se rade razne stvari i t. d. Bez ovog računa uobće

se ne može raditi ma kakav posao, koji pripada ovoj struci. Slova u malog ebdžeda, koja su označena pod X, ne uzimaju se u obzir prilikom računa. U velikog ebdžeda sva se slova uzimaju u račun.

S ebdžed pismima mnogi su pisci stavljali nadnevak na svršetku svojih djela slovima t. j. ebdžedom, a ne brojkama. Također su označivani nadnevci t. j. godine sagrađenih džamija, tekija, česama, te i nadgrobnih spomenika slovima ebdžeda, a ne brojkama, i to većim dielom u stihu — na kraju tih nadpisa — pa onaj, koji ne poznaje slova ebdžeda, nije u stanju doznati nadnevak ovakve ostavine.

Obzirom, da ebdžedi igraju veliku ulogu, kako u spravljanju zapisa, tako i u proučavanju starih nadpisa, potrebno ih je svakako na pamet znati ili ih bar napisane pri ruci imati.

Kako je to i prije rečeno, da imade mnogo zapisa, u kojima su glavne stvari označene s nekim drugim pismom osim onoga, kojim je knjiga pisana, potrebno je imati pri ruci i razna pisma, pomoću kojih bi se mogle te tajne rečenice doznati. Kao primjer: imade zapisa, gdje pisac veli: Ovaj zapis treba napisati na taj i taj predmet (tu je pisac ime predmeta stavio s nekim drugim pismom) ili veli: Ovaj zapis treba pisati u taj i taj dan (a dan je zapisao s nekim drugim pismom).

Vidi se, da je piščeva namjera pisanjem glavnih stvari raznim pismom prisiliti spravljača odnosno onoga, koji se bavi pisanjem zapisa, da se potrudi i nađe ključeve raznih pisama, pomoću kojih bi riešio te tajne. U protivnom slučaju značilo bi, da spravljač odnosno onaj, koji se bavi pisanjem zapisa, nije marljiv i predan toj struci.

Da bi se omogućilo rješenje tih tajnih rečenica u raznim zapisima, stavljam na razpoloženje nekoliko vrsti raznih pisama[4]), koje sam s težkom mukom i u duljem vremenu mogao sakupiti.

[4]) O raznim pismima bit će govora i u sliedećem svezku.

Kalemi Bernadi beš vedžh
Bernadsko pismo s pet načina

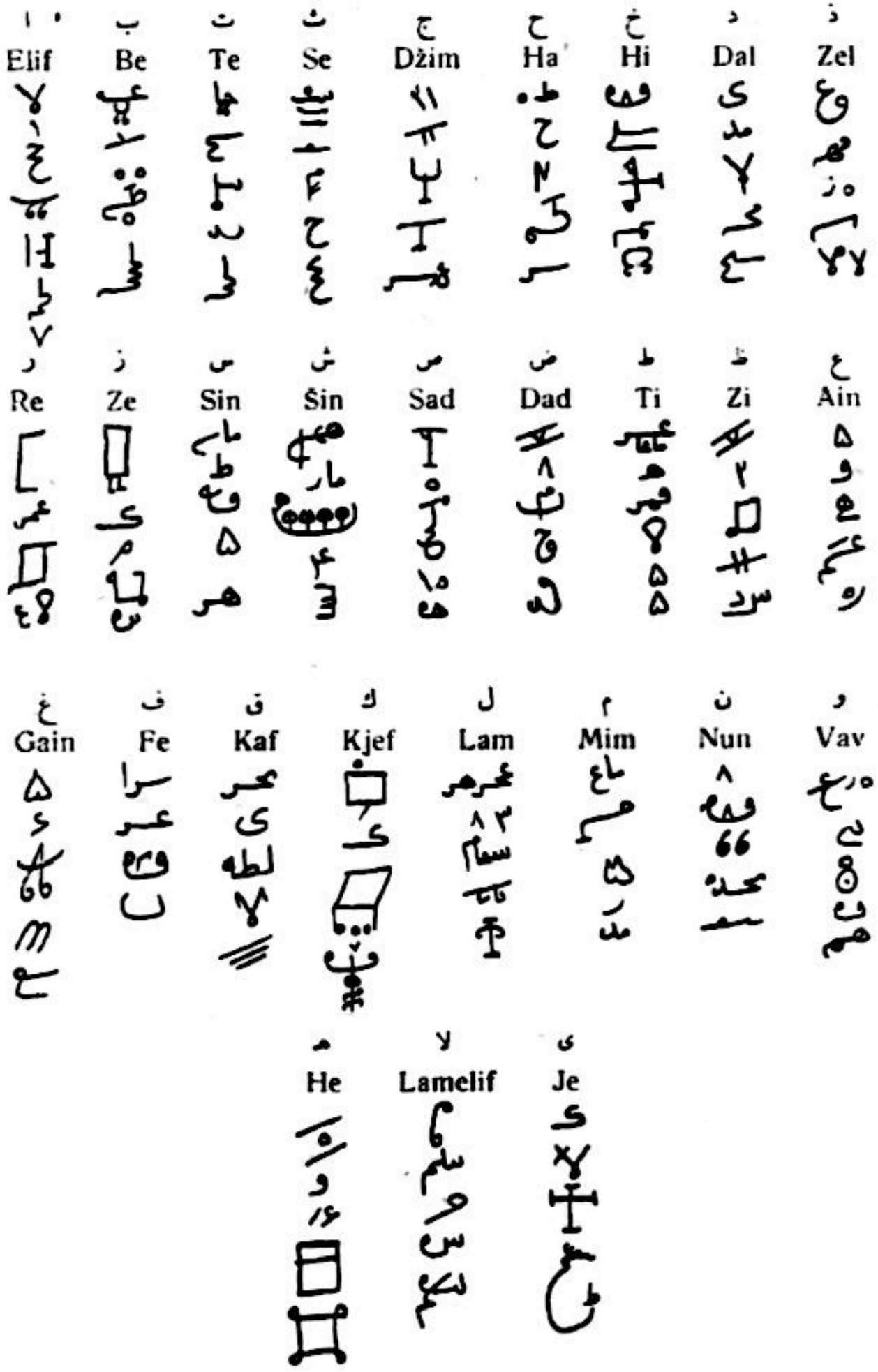

Kalemi Junani ikji vedžh
Grčko pismo s dva načina

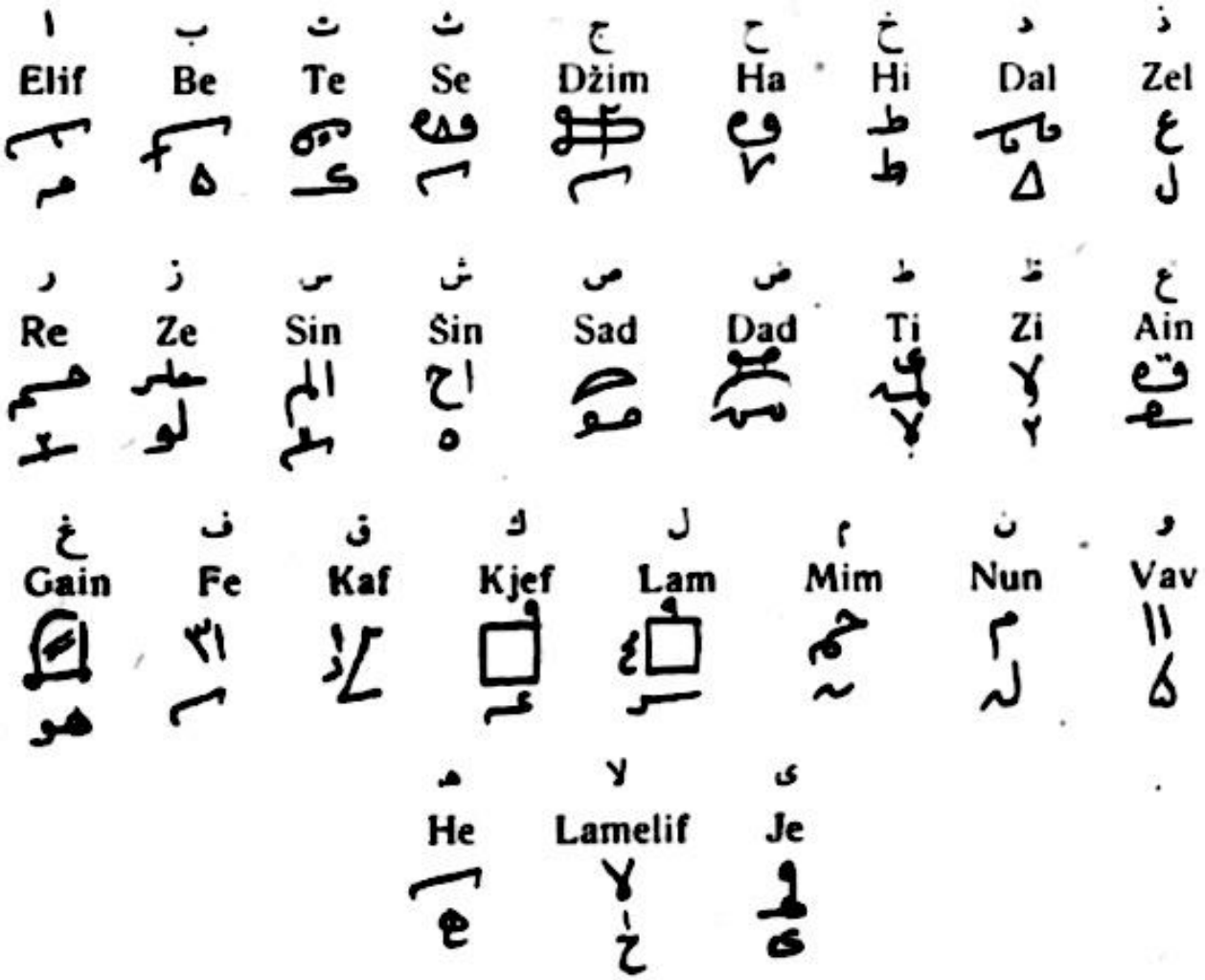

Hurufi šeb
Slova šeb

Kalemi Surjani ikji vedžh
Surjanijsko pismo s dva načina

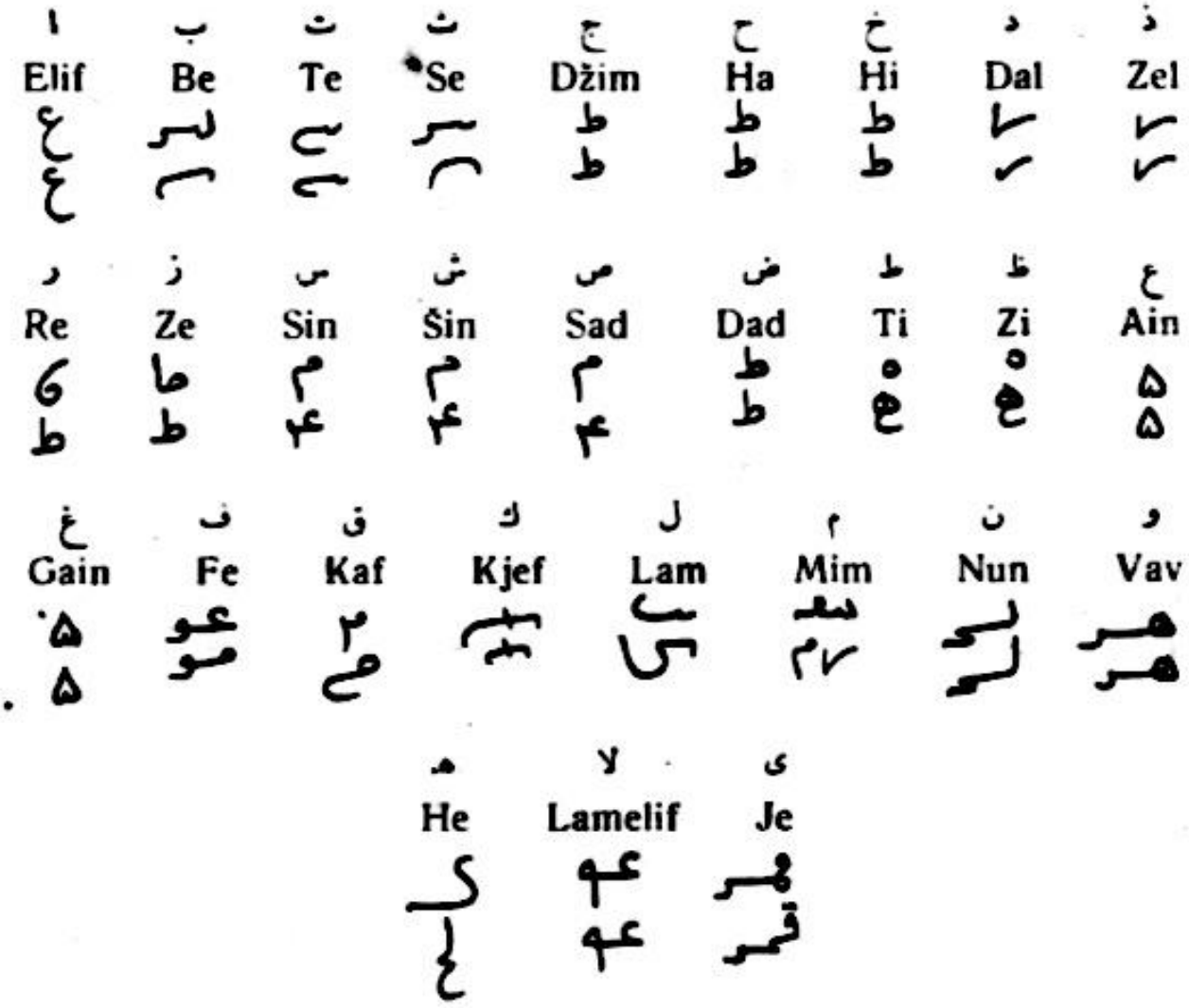

Kalemi Ibrani
Ibranijsko pismo

Kalemi Remil
Pismo Remil

ا	ب	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ
Elif	Be	Te	Se	Džim	Ha	Hi	Dal	Zel
		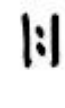				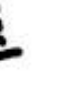	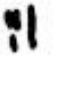	

ر	ز	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع
Re	Ze	Sin	Šin	Sad	Dad	Ti	Zi	Ain
			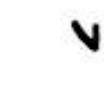					

غ	ف	ق	ك	ل	م	ن	و
Gain	Fe	Kaf	Kjef	Lam	Mim	Nun	Vav
	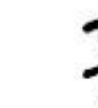	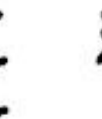					

ه	لا	ى
He	Lamelif	Je

Kalemi Latin
Latinsko pismo

ا	ب	ت	ث	ج	ح	خ	د	ذ
Elif	Be	Te	Se	Džim	Ha	Hi	Dal	Zel
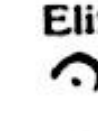	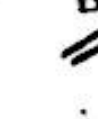	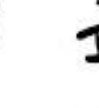	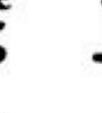	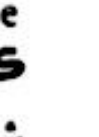	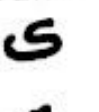	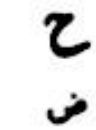		

ر	ز	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع
Re	Ze	Sin	Šin	Sad	Dad	Ti	Zi	Ain
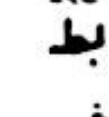	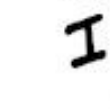		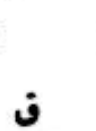		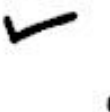	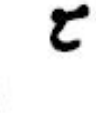		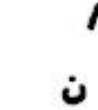

غ	ف	ق	ك	ل	م	ن	و
Gain	Fe	Kaf	Kjef	Lam	Mim	Nun	Vav
					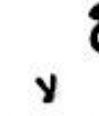		

ه	لا	ى
He	Lamelif	Je

Kalemi Rumi
Grčko pismo

ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط
Elif	Be	Džim	Dal	He	Vav	Ze	Ha	Ti

ی	ك	ل	م	ن	س	ع	ف	ص
Je	Kjef	Lam	Mim	Nun	Sin	Ain	Fe	Sad

ق	ر	ش	ت	ث	خ	ذ	ض	ظ	غ
Kaf	Re	Šin	Te	Se	Hi	Zel	Dad	Zi	Gain

Kalemi Sem-ili
Sem-ilijsko pismo

ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط
Elif	Be	Džim	Dal	He	Vav	Ze	Ha	Ti
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩

ی	ك	ل	م	ن	س	ع	ف	ص
Je	Kjef	Lam	Mim	Nun	Sin	Ain	Fe	Sad

ق	ر	ش	ت	ث	خ	ذ	ض	ظ	غ
Kaf	Re	Šin	Te	Se	Hi	Zel	Dad	Zi	Gain

Kalemi Mušedž-džet
Drveno pismo

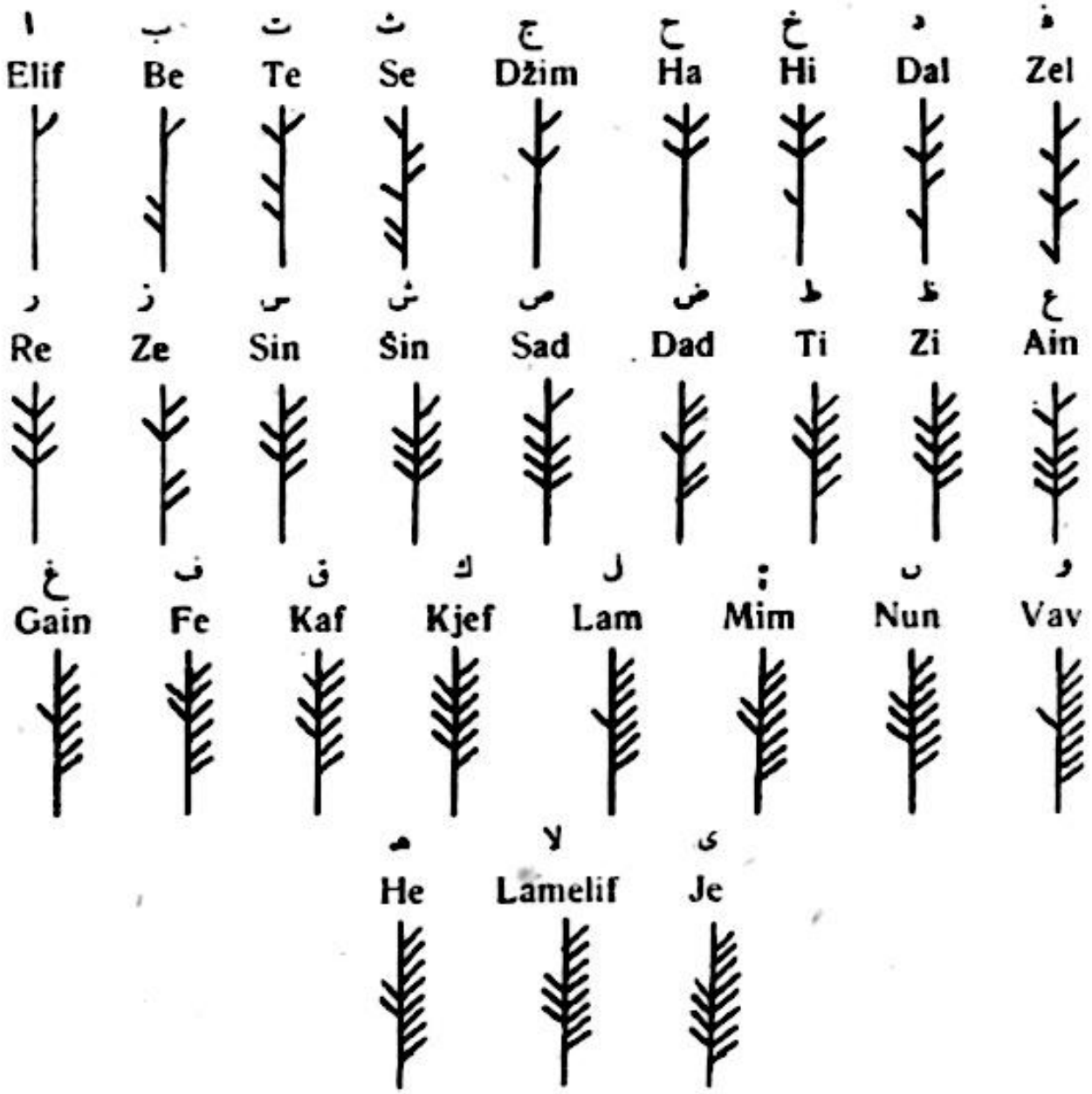

Pismo nepoznata naziva

Pismo nepoznata naziva

ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط
Elif	Be	Džim	Dal	He	Vav	Ze	Ha	Ti
ي	ك	ل	م	ن	س	ع	ف	ص
Je	Kjef	Lam	Mim	Nun	Sin	Ain	Fe	Sad
ق	ر	ش	ت	ث	خ	ذ	ض	ظ	غ
Kaf	Re	Šin	Te	Se	Hi	Zel	Dad	Zi	Gain

Pismo nepoznata naziva

ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط
Elif	Be	Džim	Dal	He	Vav	Ze	Ha	Ti
ي	ك	ل	م	ن	س	ع	ف	ص
Je	Kjef	Lam	Mim	Nun	Sin	Ain	Fe	Sad
ق	ر	ش	ت	ث	خ	ذ	ض	ظ	غ
Kaf	Re	Šin	Te	Se	Hi	Zel	Dad	Zi	Gain

Kalemi Ibrani alti vedžh
Ibranijsko pismo s šest načina

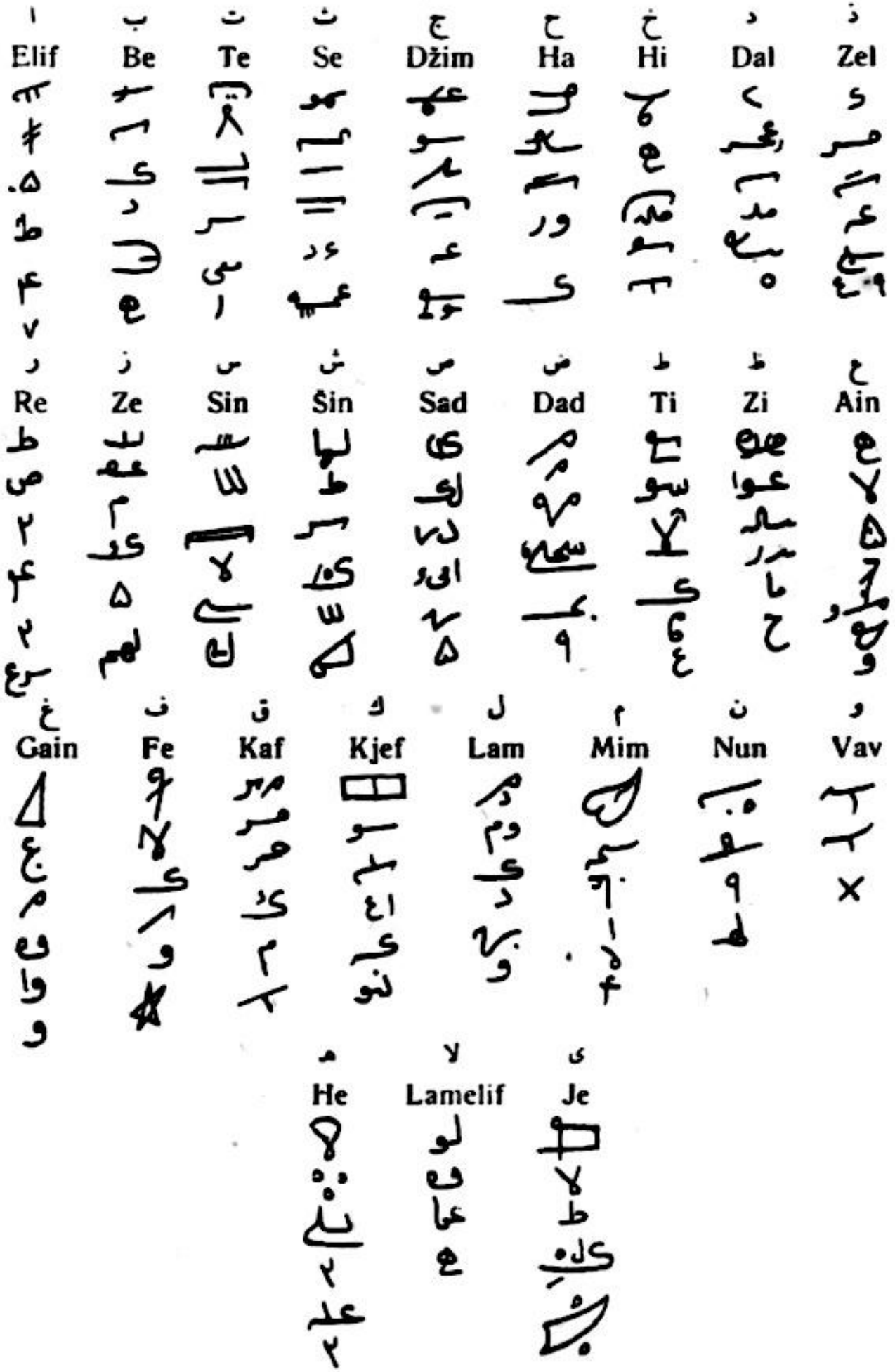

Pismo nepoznata naziva

ا ب ت ث ج ح خ د ذ
Elif Be Te Se Džim Ha Hi Dal Zel

ر ز س ش ص ض ط ظ ع
Re Ze Sin Šin Sad Dad Ti Zi Ain

غ ف ق ك ل م ن و
Gain Fe Kaf Kjef Lam Mim Nun Vav

ه لا ى
He Lamelif Je

Hurufi Džaferi
Slova Džaferi

ا ب ت ث ج ح خ د ذ
Elif Be Te Se Džim Ha Hi Dal Zel

ر ز س ش ص ض ط ظ ع
Re Ze Sin Šin Sad Dad Ti Zi Ain

غ ف ق ك ل م ن و
Gain Fe Kaf Kjef Lam Mim Nun Vav

ه لا ى
He Lamelif Je

Brojevi koji se upotrebljavaju u zapisima

١ ٢ ٣ ٤ ٥ ٦ ٧ ٨ ٩ ١٠ ١١
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

Zusammenfassung

Der Verfasser dieser Abhandlug macht uns mit der Lehre von »Verschreibungen« (zapisi) von einem neuen Standpunkte aus, bekannt. Wir erfahren hier von der Art und Weise wie solche »Zapisi« entstehen, wie sie von dazu berufenen Kroaten muselmanischen Konfession zusammengestellt werden und bekommen dadurch einen ganz neuen Einblick in diese Frage. »Verschreiben« (zapisati) kann nur ein frommer und gelehrter Mann. Er muss gut vertraut sein mit der arabischen Schrift und Sprache, weiterhin müssen ihm der Koran und die Vorschriften des Scheriats geläufig sein. Ausserdem muss er ein guter Matematiker sein.

In Bosnien spielen noch heutzutage die »Verschreibungen« (Zapisi), Amulette (Hamajlije) und Talismane (Tilsimi) eine grosse Rolle. Sie stammen aus dem Orient. Meist werden die »Zapisi« auf einen langen Streifen Papier geschrieben, in der Form eines Dreiecks gefaltet, in Wachspapier verpackt und in ein Leder- oder Stofftäschlein gesteckt. Dieses wieder wird vernäht und um den Hals, Arm oder quer über der Schulter getragen. Gewöhnlich schreibt man einen »Zapis« mit einer Flüssigkeit »Murekjeb« genannt, welche wie schwarze Tusche zusammengestellt ist. Zum Schreiben nimmt man gewöhnlich ein Stück zugespitzten Rohres.

Der Textinhalt besteht aus in arabischer Schrift und Sprache abgefassten Koransprüche und Gebetsformeln, welche je nach Bedarf und Zweck zusammengesetzt werden.

Eine besondere Art von »Zapis« sind die sogenannten »Vefkovi«, das sind verschiedene Koransprüche und Gebetsformeln, ausgerechnet nach sogenannten »Ebdjed« — »Hisabu« in Drei- und Vierecke eingeschrieben u. s. w.

In dieser Abhandlug sind auch die Ausdrücke »Istihara« und »Daira« erwähnt. Istihara ist ein besonderes Gebet, welches vom Kranken selbst oder durch eine andere fromme Person gesprochen wird, um durch Gottes Gnade im Traume die Art der Krankheit zu erfahren und die Erlösung von derselben zu erwirken.

Daira ist ein besonders komplizierter Vorgang bei welchem mit Hilfe von Anrufung der Dämone (»Džine«) durch Koransprüche und besondere Gebete Kranke geheilt werden. Es gibt mehrere Arten der Daira wie z. B. Daira auf Wasser (na vodu), auf dem Fingernagel (na nokat), auf dem Handteller (na dlan) und auf einer besonderen Spiegelart (posebna vrsta ogledala).

Am Schlusse der Abhandlung macht uns der Verfasser mit der arabischen Schrift in kurzen Zügen bekannt, sowie mit den Chiffernschlüsseln, der geheimen Scriften des Orients.